

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

Katedra geografie

Michaela SVOZILOVÁ

**PROSTOROVÉ ASPEKTY TRANSFORMACE PRŮMYSLOVÉ
VÝROBY V OLMOUCKÉM KRAJI**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. RNDr. Václav Toušek, CSc.

Olomouc 2007

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Geografie

Školní rok: 2005/06

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

pro

Michaelu SVOZILOVOU

obor

Biologie – zeměpis - geologie

Název tématu:

Prostorové aspekty transformace průmyslové výroby v Olomouckém kraji.

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je podrobná analýza strukturálních změn v průmyslu Olomouckého kraje po roce 1989.

Struktura práce:

1. Popište průmysl Olomouckého kraje v roce 1989 pomocí analýzy dat za okresy kraje, za průmyslová odvětví včetně indexu specializace. Popis doplňte i tabulkovými přehledy – největší zaměstnavatelé v okresech a odvětvích.
2. Seznamte se s odbornou literaturou zabývající se problematikou transformace průmyslu u nás. Kromě geografických prací (Toušek, Víturka, Vančura, Kunc, atd.) se seznamte i se základní ekonomickou literaturou (Zpěváček, Kadeřábková, Srholec a další).
3. Na základě studia literatury shodněte proces transformace průmyslu v ČR.
4. Transformace průmyslu: Olomoucko versus ČR
5. Informujte se na Regionální agentuře střední Morava na nové skutečnosti týkající se problematiky přímých zahraničních investic a průmyslových zón. Získané poznatky promítněte do textu jedné kapitoly.
6. V závěrečné části souhrnně seznamte ve stručné podobě s hlavními poznatky o transformaci průmyslu studovaného území a také se pokuste nastínit další vývoj.

Pro diplomovou práci jsou stanoveny tři kontrolovatelné etapy.

1. Popis průmyslu Olomouckého kraje na konci 80. let. (konec ledna 2006)
2. Excerpce literatury ke studované problematice. (konec června 2006)
3. Zhodnocení transformace průmyslu na Olomoucku. (po úkol č.4)

Rozsah grafických prací: mapy, grafy, schémata, fotografie

Rozsah průvodní zprávy: 50 - 60 stran + DP v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

Geografická a ekonomická literatura zabývající se transformací průmyslu v ČR + oficiální statistické údaje (ČSÚ, ČNB, MPSV).

Vedoucí diplomové práce: Doc. RNDr. Václav Toušek, CSc.

Zadání diplomové práce: 15.11.2005

Termín odevzdání práce: 1.4.2007

vedoucí katedry

vedoucí diplomové
práce

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

.....

Olomouc 21. května 2007

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především vedoucímu diplomové práce Doc. RNDr. Václavu Touškovi, CSc. za cenné připomínky, rady a poznatky, kterými mi byl nápomocen při zpracování práce. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Tomáši Krejčímu za technickou pomoc při tvorbě grafických výstupů.

Obsah

1. Úvod.

2. Zdroje dat a metody práce.

3. Geografie průmyslu v odborné literatuře.

3.1. Průmysl jako předmět výzkumu, základní vývojové trendy.

3.2. Přehled literatury ke zkoumané problematice.

4. Geografické a ekonomické aspekty transformace průmyslu České republiky po roce 1989.

4.1. Stručná charakteristika vývoje hospodářství a průmyslu ČR do roku 1989.

4.2. Změna ekonomického vývoje ČR po roce 1989 – nástin vývojových etap.

4.3. Transformace českého průmyslu po roce 1989 – vývojové a strukturální změny ve výrobě, regionální a odvětvové rozdíly, proces privatizace.

5. Transformace průmyslové výroby v Olomouckém kraji po roce 1989.

5.1. Stručná charakteristika Olomouckého kraje.

5.2. Stručná historie průmyslu na území Olomouckého kraje.

5.3. Průmyslová výroba na území Olomouckého kraje v roce 1989.

5.4. Podniková struktura na území Olomouckého kraje v roce 1989.

5.5. Průmyslová výroba na území Olomouckého kraje v roce 2001.

5.6. Podniková struktura na území Olomouckého kraje v roce 2005.

6. Přímé zahraniční investice a jejich vliv na průmysl Olomouckého kraje.

6.1. Přímé zahraniční investice – názory, vymezení, situace v ČR po roce 1989.

6.2. Přímé zahraniční investice v ČR a Olomouckém kraji v roce 2006.

6.3. Konkrétní případy investic na „zelené louce“ rozvojové zóny v Olomouci, významné realizované investice v Olomouckém kraji.

7. Závěr.

8. Summary.

9. Seznam použité literatury.

1. Úvod

Průmysl České republiky prošel během devadesátých let i prvních let tohoto století řadou podstatných změn. Oproti roku 1989 pracuje nyní v průmyslu o třetinu osob méně (v roce 1989 to bylo ještě 2,1 milion osob). Řada průmyslových podniků se rozpadla na menší samostatně hospodařící subjekty, poté došlo k nové koncentraci podniků, která byla založena na jiných základech (ne pouze odvětvových) než tomu bylo v předtransformačním období. Mnohé nerentabilní podniky zanikly, na druhé straně byly založeny podniky nové (postavené i na „zelené louce“) často za přispění zahraničního kapitálu. Právě tyto podniky v mnoha případech změnilly odvětvovou strukturu průmyslu v jednotlivých regionech ČR. Protože strukturální změny v českém průmyslu probíhají opožděně za vyspělými tržními ekonomikami, lze z jejich zkušeností usuzovat i na další vývoj průmyslové výroby u nás.

Hlavním cílem této diplomové práce je porovnat průmysl Olomouckého kraje na úrovni let 1989 a 2001 pomocí analýzy dat za okresy kraje a za průmyslová odvětví, včetně indexu specializace a nastínit tak specifika vývoje procesu transformace průmyslu v regionu vzhledem k ČR. Práce si neklade za cíl zhodnotit problematiku transformace průmyslu Olomouckého kraje po roce 1989 ve všech souvislostech. Zabývá se pouze vybranými otázkami, jako jsou strukturální změny zaměstnanosti v průmyslu a dopad těchto změn na situaci na trhu práce. Dílčím cílem práce je věnovat se problematice přímých zahraničních investic a nových průmyslových zón v regionu. V neposlední řadě je cílem práce nastínit další vývoj průmyslu na území kraje v návaznosti na zjištěné trendy transformace.

Při psaní práce bylo rovněž nutné přihlížet ke skutečnosti zhoršené srovnatelnosti dat z let 1989 a 2001. Prvním důvodem byl fakt, že v současnosti bohužel česká statistika neprovádí tak vyčerpávající šetření o průmyslových subjektech jako tomu bylo např. v osmdesátých letech (důvodem je jejich enormní nárůst oproti předtransformačnímu období). Další problém při srovnávání dat vznikl změnou struktury jednotlivých odvětví po roce 1989, kdy pro účely práce bylo nutné některá odvětví průmyslu záměrně sloučit, aby mohlo následně dojít ke srovnání s rokem 2001 (údaje ze sčítání lidu, domů a bytů). Ke změnám pro roce 1989 došlo také v administrativním uspořádání území. Většina území Olomouckého kraje tak jak jej známe v současnosti byla v roce 1989 součástí

Severomoravského kraje. Výjimkou bylo území okresu Prostějov, které v roce 1989 patřil do kraje Jihomoravského. K 1.1.1996 vznikl okres Jeseník, jehož území bylo v roce 1989 součástí okresu Šumperk (Zlaté Hory, které jsou dnes součástí okresu Jeseník, náležely v roce 1989 okresu Bruntál).

2. Zdroje dat a metody práce

Při tvorbě práce bylo nutné zpracovat data a informace o průmyslu na úrovni let 1989 a 2001 (případně 2005), přičemž tato data byla získávána hned z několika zdrojů. Při geografickém hodnocení transformace průmyslu, jeho struktury či koncentrace, diverzifikace, specializace apod. byla pro potřeby práce nejvíce využívána data opírající se o údaje o zaměstnanosti.

Před rokem 1989 byl základním zdrojem informací o zaměstnanosti v průmyslu, v krátkodobé čtvrtletní a roční periodicitě (ve vybraných odvětvích i měsíční), systém podnikového výkaznictví. Tento systém navíc doplňovaly každý rok sestavované bilance zdrojů a rozdělení pracovních sil, využívající též některé další, převážně administrativní zdroje dat (za svobodná povolání, za samostatně činné osoby, za placené funkcionáře národních výborů apod.). Systém podnikového výkaznictví v daných podmínkách plně vyhovoval. Výkaznictví bylo vzhledem ke značné velikosti podniků, a tím i jejich nepřilíš vysokému počtu vyčerpávající, s přijatelnou věrohodností vykazovaných dat. Ke slušné úrovni podnikového výkaznictví přispívala také evidence podrobných metodických pokynů ústředních statistických orgánů, upravujících nejen obsah, ale v určité době i formu podnikové evidence a systém kódování dat pro účely automatického zpracovávání podnikových výkazů. (Vančura, M., 2002, Toušek, V., 2003)

Období ekonomické transformace po politických a společenských změnách roku 1989 však velmi rychle toto, pro naši statistiku průmyslu „idylické“ období, ukončilo. K významným změnám v zaměstnanosti v průmyslových subjektech začalo v ČR docházet již na počátku devadesátých let. Některé průmyslové subjekty se štěpily, část podniků uvolňovala přebytečné pracovníky, zejména z vedení podniků i dílčích závodů a o něco později měla vliv na vývoj zaměstnanosti především privatizace státního sektoru ekonomiky. V té době rozvíjející se sektor drobných soukromých podnikatelů (fyzických osob) brzy znamenal, při tehdejších metodách zjišťování a zpracování dat, prakticky nezvládnutelný počet jednotek (v té době bez jakékoliv zpravodajské povinnosti). V této době začínaly rovněž vznikat první programy rozvoje okresů a mikroregionů. V první fázi se jednalo o problémové regiony, buď strukturálně postižené nebo hospodářsky zaostávající. Veřejné správě chyběly údaje o vývoji zaměstnanosti v jednotlivých územích, a proto požadovala na zpracovatelích programových

dokumentů zjištění objektivních údajů o zaměstnanosti a její struktuře. Protože Český statistický úřad žádné aktuální informace o počtu pracovníků a jejich vývoji neposkytoval (ochrana individuálních dat), zpracovatelé byli nuceni organizovat v jednotlivých územích dotazníková šetření. Jejich cílem však nebylo získat jenom údaje o počtu zaměstnanců za různá časová období či záměrech vedení společností týkajících se zaměstnanosti v nejbližším období, ale dotazníková šetření byla pojata ve větší šíři. V dotaznících byly kladeny průmyslovým subjektům otázky na rok založení, způsob privatizace, akcionářskou strukturu, organizační strukturu, zaměření výroby (včetně nejdůležitějších výrobků), finanční ukazatele (obrat, hospodářský výsledek), exportní výkonnost, bariéry v podnikání atd. Šetření byla prováděna v různých obdobích, takže nemohla být základem rozsáhlejšího informačního systému za větší územní celek než byl např. kraj.

Český statistický úřad poskytoval informace o restrukturalizaci české ekonomiky do úrovně obcí pouze do konce roku 2001, kdy vyhodnocoval statistické dotazníky P 3-01 a výsledky šetření promítal každoročně do publikace „Evidenční počet zaměstnanců a jejich mzdy v krajích a okresech ČR“ Kladem této publikace bylo, že údaje byly vykazovány tzv. pracovištní metodou, tzn. v těch okresech, kde mají zaměstnanci svá skutečná pracoviště a ne pouze sídlo podniku. Všechna pracoviště byla zařazována do toho odvětví hospodářství, do kterého náležel celý vykazující ekonomický subjekt svou hlavní činností. Za průmysl ČR bylo podchyceno asi 80% pracovníků, za celé národní hospodářství ČR asi dvě třetiny pracovníků. Po zrušení výkazu P 3-01 na okresní a krajské úrovni nejsou k dispozici žádné údaje o struktuře zaměstnanosti podle odvětví ekonomiky i dílčích odvětví průmyslu. Tyto jsou dostupné pouze za celou republiku a svůj odhad ČSÚ každoročně zveřejňuje v publikaci „Časové řady základních ukazatelů statistiky práce“.

Některá výzkumná pracoviště, která se zabývají regionální strukturou zaměstnanosti se pokouší odhadnout počet pracovníků v jednotlivých odvětvích pomocí „Registru ekonomických subjektů“. Ten mimo jiné obsahuje i informaci o počtu pracovníků v každém ekonomickém subjektu, ale pouze v zakódované podobě (kód znamená interval, např. 1 - 5 pracovníků, 6 - 9 pracovníků, atd., se vzrůstajícím počtem pracovníků se interval logicky rozšiřuje). Řada odborníků si však neuvědomuje, že data jsou publikována za celý podnik a není vůbec přihlíženo ke konkrétnímu místu pracoviště.

Český statistický úřad pracuje v ekonomických statistikách totiž dosud pouze s jednotkou typu „podnik“ a ne typu „provoz“.

Koncem devadesátých let nejlepší datovou základnu o českém průmyslu a jeho změnách vybudovala katedra geografie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a to v souvislosti s řešením rozvojového projektu „Geografické aspekty transformace českého průmyslu“, částečně financovaného z prostředků Fondu rozvoje vysokých škol. Vzhledem ke skutečnosti, že v té době měly u nás nejlepší přehled o rozmístění ekonomických subjektů (včetně počtu zaměstnanců) okresní úřady práce (ÚP), obrátila se katedra na monitorovací oddělení jednotlivých ÚP za účelem získání informací o všech zaměstnavatelích s 20 a více pracovníky. V některých případech se ukázalo, že úřady práce neměly přesné údaje o zaměstnanosti, a proto je bylo nutné opravit a doplnit, a to za využití jiných informačních zdrojů. Základním z nich byl přímý kontakt (většinou písemný a telefonický) s jednotlivými subjekty. Při objektivizaci údajů o zaměstnanosti v průmyslu byly využity také další informační zdroje:

- a) www aplikace ARES Ministerstva financí ČR, která obsahovala:
 - RES - Registr ekonomických subjektů (ČSÚ),
 - Obchodní rejstřík (Ministerstvo spravedlnosti ČR),
 - Rejstřík živnostenského podnikání (Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR),
 - Registr plátců DPH (Ministerstvo financí ČR),
- b) telefonní seznam Českého Telecomu (www aplikace),
- c) informační katalogy, zejména společnosti Hoppensdedit Bonnier ČR (www.hbi.cz)
- d) výroční zprávy ekonomických subjektů,
- e) odborný tisk, včetně ekonomických příloh denního tisku.

Úsilí katedry geografie o vybudování objektivního informačního systému o českém průmyslu bylo završeno prací Centra pro regionální rozvoj Masarykovy univerzity v Brně (CRR), které vzniklo z iniciativy tří fakult, a to přírodovědecké, ekonomicko-správní a sociálních studií. CRR provedlo řadu podrobných průzkumů o rozmístění zaměstnanců a jejich odvětvové struktuře v celé České republice. Průzkum umožnil vytvoření databáze činných ekonomických subjektů, lokalizovaných až do úrovně obcí (včetně rozmístění detašovaných pracovišť) poprvé k 31. 12. 1999. Databáze je

každoročně aktualizována k 31. prosinci. Mj. zmiňovaná databáze byla základním podkladem pro tvorbu nástěnných map českého průmyslu (Toušek, V, Tonev, P., 2003) Hlavními zdroji dat pro diplomovou práci se tedy staly údaje Českého statistického úřadu spolu s daty z Centra pro regionální rozvoj Masarykovy univerzity v Brně. Za vedlejší zdroje informací lze dále považovat databázi podniků na www.hbi.cz, archiv článků Mladé Fronty Dnes, Registr živnostenského podnikání, obchodní rejstřík, webové stránky České národní banky a jednotlivých podniků a informace získané přímým dotazováním na obecních úřadech.

Při zpracovávání tématu práce bylo nutné postupovat v několika krocích. Metodika hodnocení průmyslu se v obou posuzovaných rocích mírně lišila. Hlavním zdrojem dat pro posuzování úrovně průmyslu v roce 1989 se stala Databáze ekonomických ukazatelů za průmyslové provozovny zpracovaná Českým statistickým úřadem v roce 1990 a údaje o odvětvové struktuře pracujících za okresy a kraje publikovaná ČSÚ v řadě Česká statistika pod názvem Pracovníci a mzdové fondy socialistického sektoru národního hospodářství za rok 1989. Pro posouzení stavu a struktury průmyslu Olomouckého kraje v současnosti byla data o podnicích získána z databáze Centra pro regionální rozvoj Masarykovy univerzity v Brně. Tato databáze byla sestavena k 31. 12. 2005. Údaje o struktuře zaměstnanosti v celém kraji poskytly výsledky výběrových šetření pracovních sil realizovaných Českým statistickým úřadem během roku 2005. Vzhledem ke skutečnosti, že tento zdroj poskytuje informace pouze o průmyslu jako celku, byla jsem nucena při analýze vývoje dílčích odvětví průmyslu využít dat i z posledního sčítání lidu, zejména údaje o odvětvové struktuře ekonomicky aktivního obyvatelstva. Za nejdůležitější ukazatel při hodnocení zaměření průmyslu ve sledovaném území byl považován počet pracovníků jednotlivých průmyslových subjektů, z čehož bylo posléze možné vypracovat pořadí největších zaměstnavatelů na území Olomouckého kraje, v okresech kraje i v samotných průmyslových odvětvích.

Před vyhodnocením změn ve struktuře zaměstnanosti po roce 1989 na území Olomouckého kraje bylo nutno doplnit a opravit některé údaje, aby mohlo posléze dojít ke srovnání s rokem 2001. Většina oprav byla spojena s přechodem na novou klasifikaci ekonomických činností. Český statistický úřad do konce roku 1991 používal Jednotnou klasifikaci odvětví národního hospodářství (JKONH). Tato klasifikace členila průmysl na 19 odvětví a 81 pododvětví. Průmyslovým odvětvím a pododvětvím se rozuměl

soubor podniků, které vyráběly průmyslové výrobky se stejným ekonomickým určením, při jejichž výrobě byly použity stejné druhy surovin a materiálů nebo stejné technologické postupy. Vyráběl-li podnik výrobky patřící do několika odvětví, byl řazen do toho odvětví, které kvantitativně převažovalo. Tento princip byl sice zachován i v nové odvětvové klasifikaci platné od 1. 1. 1992, ale vymezení průmyslových odvětví se v některých případech změnilo.

Odvětvová klasifikace ekonomických činností (OKEČ) dělí průmysl na 17 dílčích odvětví, která jsou sdružena do tří základních odvětví, a to těžba surovin, zpracovatelský průmysl a výroba a rozvod energií a vody. Nová klasifikace OKEČ je identická s mezinárodní typovou klasifikací odvětví (ISIC) a Statistickým úřadem OSN byla doporučena všem tranzitivním ekonomikám, které ji včetně ČR přijaly. Aby šlo porovnávat data o zaměstnanosti z roku 1989 s daty novějšími, musel být ke každému podniku, závodu a provozovně z roku 1989 přiřazen kód odvětví odpovídající nové odvětvové klasifikaci. I když byl sestaven převodník odvětví, pododvětví a oborů z JKONH do OKEČ, v některých případech přesuny průmyslového subjektu z jednoho odvětví do druhého musely být provedeny ručně, neboť např. vymezení strojírenského průmyslu v roce 1989 bylo širší, na druhé straně vymezení elektrotechnického průmyslu užší atd.. Největší rozdíl ve staré a nové klasifikaci byl ve vymezení dřevozpracujícího průmyslu. Podle OKEČ do dřevozpracujícího průmyslu již nepatří výroba nábytku. (podle Touška, 2003)

Pro účely diplomové práce proto byla některá odvětví sloučena, aby nepanovaly mezi daty jednotlivých roků příliš velké rozpory. Jediným problémem bylo odvětví „těžba“ používané v roce 2001, jehož náplň spadala v roce 1989 jednak do odvětví „průmysl paliv a energetiky“ a jednak do odvětví „průmysl skla, keramiky a stavebních hmot“.

Tab.1: Sloučená průmyslová odvětví pro účely porovnání.

Odvětví průmyslu v r. 1989	Odvětví průmyslu v r. 2001
Potravinářský průmysl	Potravinářský průmysl
Textilní, oděvní a kožedělný prům.	Textilní, oděvní a kožedělný prům.
Dřevozpracující průmysl	Dřevozpracující průmysl
Papírenský a polygrafický průmysl	Papírenský a polygrafický průmysl
Chemický průmysl	Chemický průmysl
Průmysl skla, keramiky a stav. hmot	Průmysl skla, keramiky a stav. hmot
Hutní a kovodělný průmysl	Hutní a kovodělný průmysl
Strojnický průmysl	Strojnický průmysl
Elektrotechnický průmysl	Elektrotechnický průmysl
Průmysl paliv a energetiky	Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody
Ostatní průmysl	Těžba
	Ostatní průmysl

Pro oba studované roky byly zároveň vypočítány indexy specializace průmyslových odvětví. Index specializace je ukazatelem odvětvového zaměření průmyslové výroby uvažované územní jednotky (v tomto případě okresu). Pokud je hodnota indexu specializace určitého odvětví větší než 2,0 můžeme hovořit o situaci, kdy je územní jednotka zaměřena na průmyslovou výrobu právě tohoto odvětví. Pro samotné porovnání zvolených roků 1989 a 2001 byla použita metoda srovnávací neboli komparační analýzy, jejímž principem je srovnání studované územní jednotky s jednotkou vyššího řádu. Jednotka vyššího řádu byla v tomto případě reprezentována celou Českou republikou.

V kapitolách, kde téma vyžaduje charakteristiku průmyslových podniků byly ve velké míře získávány informace z podnikových webových stránek jednotlivých firem, případně z internetových portálů obcí. Všechny tyto použité zdroje jsou uvedeny v seznamu použité literatury uvedeném na konci diplomové práce.

Grafickým výstupem diplomové práce jsou dvě mapy, které charakterizují lokalizaci jednotlivých odvětví zpracovatelského průmyslu v roce 1989 a 2005. Mapy jsou zpracovány na základě tabulkových dat za jednotlivá odvětví zpracovatelského průmyslu, přičemž uvažovány byly jen podniky se 100 a více zaměstnanci. Počet zaměstnanců byl rozložen do intervalů 100-499, 500-999, 1000-4999 a 5000 a více pracovníků. Podkladem pro obě mapy je shodná schematická mapa aktuálního administrativního uspořádání území Olomouckého kraje. Administrativní uspořádání je v podkladových mapách zobrazeno na úrovni obcí, obcí s pověřeným obecním úřadem,

obcí s rozšířenou působností a okresů kraje. Podkladem pro údaje o průmyslu z roku 1989 byla již zmiňovaná „Databáze ekonomických ukazatelů za průmyslové provozy“, zpracovaná Českým statistickým úřadem v roce 1990. Data pro stejnou mapu charakterizující zpracovatelský průmysl v roce 2005 byla získána z databáze Centra pro regionální rozvoj Masarykovy univerzity v Brně v roce 2007.

3. Geografie průmyslu v odborné literatuře.

3.1. Průmysl jako předmět výzkumu, základní vývojové trendy.

Geografie průmyslu patří do systému humánně-geografických resp. ekonomicko-geografických disciplín. Spolu s geografii zaměřenou na zemědělství, lesnictví a vodní hospodářství a geografii stavební výroby bývá často také označována jako geografie výroby. Objektem výzkumu geografie průmyslu je průmysl, jako jednoho z odvětví ekonomických činností a zároveň jako součást krajinné sféry, který geografie studuje z hlediska prostorového a časového.

Průmysl je výrobní odvětví zařazené do sekundárního hospodářského sektoru. Podle odvětvové klasifikace ekonomických činností (OKEČ) se průmysl člení na tři základní odvětví:

- těžba nerostných surovin,
- zpracovatelský průmysl,
- výroba a rozvod elektřiny, plynu (energií) a vody.

Význam a opodstatnění průmyslové výroby v ekonomicko – společenském systému spočívá v několika skutečnostech. Průmysl je z hlediska zaměstnanosti a podílu na tvorbě hrubého domácího produktu odvětvím s velkým podílem na tvorbě materiálních hodnot, a to i přes veškeré změny, kterými světová ekonomika za posledních zhruba 30 let prošla. Jako jediný producent výrobních prostředků má vliv na rozvoj celého hospodářství, jelikož modernizace hospodářství a společnosti je v podstatě závislá na modernizaci průmyslové produkce. Průmysl od svých počátků zároveň ovlivňoval všechna odvětví národního hospodářství, zejména pak rozvoj dopravy, zemědělství, stavebnictví a obchodu.

S vývojem a rozvojem průmyslu je obecně spjat i dynamický rozvoj společnosti a růst životní úrovně obyvatelstva světa. Průmyslová revoluce, která se všeobecně spojuje s přelomem 18. a 19. století znamenala zásadní zvrát a skok ve vývoji lidské společnosti. Země, ve kterých se průmysl v průběhu 19. století vytvářel a formoval, patří dnes k nejvyspělejším, nejbohatším a nejvlivnějším. Postupující industrializace po 2. světové válce v hospodářsky méně rozvinutých zemích byla nevyhnutelným předpokladem k získání nejen společenské, ale především ekonomické suverenity; byla

hnacím motorem modernizace a růstu životní úrovně společnosti v těchto zemích. V současné době patří průmysl stále k významným „faktorům“ vytvářejícím národní příjem, obzvláště v zemích s nízkou a střední příjmovou úrovní. Hodnocení historického vývoje průmyslové výroby poukazuje na postupné změny strategického zaměření výroby, které byly svázány s aktuální úrovní technického pokroku, potřebami poptávky a adekvátní organizací výroby. Výsledným projevem změn v zaměření a cílech výroby se stala typická odvětvová struktura a prostorová diferenciacie výroby. Sledování rozvoje průmyslu od jeho počátků po současnost na globální celosvětové úrovni umožňuje vyčlenit určité vývojové etapy, v jejichž rámci si průmyslová výroba udržela v zásadě odlišné projevy. Názory na identifikaci etap vývoje průmyslu světa, se často odlišují, přesto se lze na základě „většinového přístupu“ přiklonit k vyčlenění tří základních historických etap vývoje průmyslové výroby.

1. etapa:

Počáteční fáze rozvoje průmyslu, datovaná asi od druhé poloviny 18. století, kdy se začínají postupně transformovat manufaktury na moderní průmyslové podniky resp. vznikají nové podniky se strojní výrobou. Etapa končí v poslední třetině 19. století v době stále klesající světové hospodářské nadvlády Velké Británie.

2. etapa:

Je často označována jako tzv. fordismus a lze ji časově ohraničit koncem 19. století a přelomem šedesátých a sedmdesátých let 20. století. Název odvodil italský intelektuál A. Gramsci podle zavedení v té době nového způsobu výroby automobilů Henry Fordem v roce 1913 s použitím montážní linky v Michiganu. Tento způsob výroby byl založen na masové produkci standardizovaných výrobků spojených se systematicky rostoucím trhem masového konzumenta.

3. etapa:

Obecně označována jako postfordismus resp. postmodernismus. Začíná v sedmdesátých letech na vrcholu fordismu a trvá do současnosti. Etapa je charakteristická následujícími projevy:

- strukturální transformací hospodářství,
- strukturálními změnami v průmyslové výrobě,
- prostorovými přesuny,
- významem nových technologií,
- organizačními a institucionálními změnami,

- změnami v zaměstnanosti, globalizací ekonomických a sociálních vazeb.
(Kunc,J., 2005)

3.2. Přehled literatury ke zkoumané problematice

Jedním z vědních oborů, který zkoumá průmysl a industrializační proces, je geografie, jež ho studuje v časoprostorovém kontextu. Jak uvádí V. Szekely (1989a) geografie průmyslu se začala formovat na počátku dvacátého století a bouřlivým rozvojem prošla zejména v zemích s vyspělým průmyslem v období po druhé světové válce. I když patří mezi mladší odvětví geografie, vydobyla si již svoje postavení jako samostatná vědní disciplína. Poprvé se to projevilo na jednání 22. Mezinárodního kongresu geografů v Montrealu v roce 1972, kdy ustavením „Pracovní skupiny geografie průmyslu“ v rámci Mezinárodní geografické unie (IGU) se geografie průmyslu dostala na úroveň ostatních disciplín geografických věd.(Vančura, 2002)

Geografie průmyslu v České republice (resp. Československu) má ještě kratší tradici než ve světě. Souvisí to ani ne tak s opožděním rozvoje průmyslu u nás ve srovnání s některými vyspělými státy Evropy, ale spíše s tím, že ekonomická (resp. sociální) geografie byla poměrně málo zastoupena na vysokoškolských pracovištích. Geografie průmyslu v Československu nebyla dlouho vyčleněna jako samostatná vědní disciplína ekonomické geografie. V tomto ohledu měly u nás jiné ekonomicko-geografické disciplíny, jako např. geografie obyvatelstva, nebo geografie sídel, daleko lepší postavení. Počátky geografie průmyslu u nás lze zasadit do druhé poloviny padesátých let. V roce 1958 publikoval v Geografickém časopisu K. Ivanička zásadní stať „Predmet, metódy a vývinové smery geografie priemyslu“. Za první monografie věnované geografii průmyslu vydané na Slovensku lze považovat publikace vydané na Přírodovědecké fakultě KU v Bratislavě K. Ivanička. Geografia priemyslu Hornej Nitry (1961) a K. Ivanička a kol.: Geografia rajónu Východoslovenských železiarní (1964).

V českých zemích byly založením Kabinetu pro hospodářskou geografii ČSAV v Praze (1.1.1954) vytvořeny podmínky pro rozvoj celého tohoto oboru a jeho dílčích disciplín, tudíž i geografie průmyslu. Počátky rozvoje oboru však nebyly lehké. Hospodářská geografie podstatně více než fyzická geografie byla ovlivněna společenskými změnami v Československu po druhé světové válce. Ekonomičtí geografové museli přehodnotit dosavadní tradiční pojetí a vypracovat novou teoreticko-metodologickou základnu. Ta

byla ovlivňována především sovětskými přístupy k ekonomickému rajónování a vymezení velkých průmyslových územně-výrobních komplexů. Pracovníci kabinetu si však uvědomovali, že tyto přístupy nebylo možno u nás plně aplikovat, jelikož rozsáhlé průmyslové oblasti v SSSR, vytvářené silnými kooperačními svazky mezi často značně od sebe vzdálenými centry energetiky, těžby, nebo těžkého průmyslu a zpracovatelskými středisky, nebyly pro malé Československo vůbec typické. Právě z tohoto důvodu měla na Československou ekonomickou geografii často větší vliv polská geografie. Za nejvýznamnější představitele české geografie průmyslu do roku 1989 lze považovat J.Mareše, M.Střídu, L.Krajíčka a L.Mišteru. (Toušek, V, 2003)

Zánik Geografického ústavu AV ČR v roce 1993 znamenal pokles publikačních aktivit českých geografů zabývajících se průmyslem. Těžiště výzkumu se přesunulo na vysoké školy. Surovinovou základnou a jejím využíváním se zabýval L. Krajíček (1995b). Strukturální změny v českém průmyslu po roce 1989 analyzoval L. Kopačka (1994, 1996). O internacionalizaci českého průmyslu a jeho restrukturalizaci se zajímal také D. Uhlíř (1998). V druhé polovině devadesátých let se velká část vědecko – výzkumné kapacity geografických vysokoškolských pracovišť zaměřila na problematiku regionálního rozvoje pohraničí. Strukturální změny průmyslové výroby v těchto oblastech studovali zejména J. Dokoupil. a P. Wilam (1999).

Transformace českého průmyslu je však dosud nejpodrobněji sledována na Geografickém ústavu Masarykovy univerzity v Brně. Změny v územní a odvětvové struktuře průmyslu v první polovině devadesátých let včetně dopadu privatizace hodnotili V. Toušek a M. Vančura (1996). Oba autoři řešili v roce 1999 doposud jediný geografický výzkumný úkol zaměřený výhradně na problematiku průmyslu pod názvem „Geografické aspekty transformace českého průmyslu“. Poznatky získané řešením úkolu byly později představeny na řadě odborných seminářů a konferencí. Na Masarykově univerzitě byly později obhájeny dvě práce, a to M.Vančury: Geografické aspekty transformace průmyslové výroby v ČR po roce 1989 (na příkladě potravinářského průmyslu) z roku 2002 a J.Kunce: Transformace českého průmyslu po roce 1989 – vliv přímých zahraničních investic (2005).

Z geografů průmyslu působících mimo geografické katedry je také nezbytné se zmínit o M. Viturkovi (Ekonomicko správní fakulta MU v Brně), který publikuje zejména

o problematice zahraničních investic a jejich vlivu na regionální rozvoj (2000a,2000b). Je zřejmé, že na první místo vědeckého zájmu českých ekonomických geografů se dostal problém objektivního hodnocení změn v průmyslu a jejich vlivu na rozvoj měst a regionů různého řádu.

Také ve světě se v posledních dvaceti letech pozornost geografů průmyslu váže především na studování změn v rozmístění a struktuře průmyslové výroby, organizaci výroby, nástupu nových technologií a inovačních procesů. Často je diskutován význam malých a středních podniků resp. malého a středního podnikání na dynamiku průmyslové výroby v komparaci s největšími nadnárodními společnostmi, vyčleňují se tzv. hnací a hnaná odvětví. Udržuje se zájem o kvalitu životního a společenského prostředí ve vztahu k průmyslu, řeší se problém starých průmyslových zátěží v aglomerovaných oblastech. Do předmětu zkoumání se stále vrací problematika optimální lokace v nových ekonomických podmínkách, stejně tak geografie průmyslových závodů, uzlů a regionální ekonomika. V posledních letech jsou určitým specifíkem podrobné analýzy tzv. transformačního procesu a všech jeho doprovodných efektů a jevů v souvislosti s přechodem zemí střední a východní Evropy na tržní hospodářství. Patrně největší pozornost „domácích“, ale i zahraničních geografů poutá efekt zahraničního kapitálu a investic. Pro značnou část prací je charakteristický regionální aspekt.

Prostor střední a východní Evropy a probíhající proces transformace průmyslu reflektují, jak uvádí M. Vančura ve své disertaci, ve svých pracích např. G. Grabher (1994), Z. Ziolo (1997), F., E., I. Hamilton (1995), R. Domański (1996, 1997, 2001), A. Smith (1997), A., H. Dawson (1998). Původ, množství, strukturu a regionální rozložení zahraničních investic a nejčastěji přímých zahraničních investic v uvedeném prostoru analyzují A., B. Murphy (1992), J. Dunning (1993), G. Csáki (1995), M. Slenczek (1997), P. Pavlínek (1998, 2002, 2003, 2004), Ch. Pomery (1998), B. Domański (1999, 2001) F., W. Carter (2000) a další.

Charakteristickým rysem současné geografie průmyslu je široký okruh řešených problémů. Zdaleka nebyla opuštěna klasická teorie průmyslové lokace, která se v modifikovaných podobách a rozpracovaných verzích prolíná většinou nových teorií a myšlenkových směrů. Přesto je znát významný posun od pragmatického výběru lokace

znamení maximální ekonomický efekt k analýzám prostorové interakce společenských, kulturních a krajinných vazeb. Tradiční vztah průmysl – průmysl je tak do značné míry nahrazen vztahem průmysl – nevýrobní instituce (školicí centra, vědecko-výzkumné základny, technologické parky, logistické a kancelářské prostory, laboratoře, informační střediska a další). Procesem transformace průmyslu se však nezabývají jen geografové, ale také především ekonomové. Důležité dílo s převážně ekonomickým pohledem na transformaci průmyslu v ČR je „Transformace České ekonomiky-politické, ekonomické a sociální aspekty.“ V.Špeváčka a kol. z roku 2002.

4. Geografické a ekonomické aspekty transformace průmyslu České republiky po roce 1989.

4.1. Stručná charakteristika vývoje hospodářství a průmyslu ČR do roku 1989.

Česká republika patří mezi země s bohatou průmyslovou tradicí. První větší manufaktury se začaly objevovat teprve v 18. století a to především ve zpracovatelském průmyslu (textilní, sklářský, potravinářský, charakter manufaktur měly také některé železárny, hamry a papírny). Manufaktury již měly některé znaky pozdějšího továrního průmyslu. V období Rakouska – Uherska byla většina industriálních kapacit budována právě v Čechách a na Moravě. S nástupem průmyslové revoluce, svázané s vynálezem a využitím parního stroje, se začal rozvíjet průmysl hutnický, cementářský a cihlářský, těžba uhlí, chemická výroba a především strojírenský průmysl. I přes světovou hospodářskou krizi v třicátých letech, která postihla Československo a ostatní země, se „lehký i těžký“ průmysl u nás nadále rozvíjel a udržel si přístup na světové trhy. Během druhé světové války dále rostla výroba, především v hutnictví a těžebním průmyslu.

Po 2. světové válce v České republice došlo ke značným změnám v hospodářství, zejména v průmyslové výrobě, kde byly preferovány energeticky náročné výroby těžkého průmyslu. Pro poválečné období byla charakteristická centrálně plánovaná ekonomika kladoucí důraz na kvantitativní růst průmyslu při nedocení kvalitativní stránky výrobního procesu. Fakticky byl zrušen veškerý soukromý sektor a soukromé podnikání. Došlo k postupnému zaostávání průmyslu za vyspělými zeměmi západní Evropy v technologické úrovni, což se velmi zřetelně projevilo zejména v osmdesátých letech. Hlavní příčina zaostávání souvisela s poklesem investic do průmyslových podniků a téměř nulovou reakcí české ekonomiky na ropné šoky a energetickou krizi v sedmdesátých letech. Většina podniků u nás trpěla nízkou produktivitou práce spojenou s velkou přezaměstnaností. (podobně také Vančura, M, 2002 a Toušek, V, 2006)

V rámci začlenění naší země do skupiny Rady vzájemné hospodářské pomoci byl kladen velký důraz na upřednostňování některých odvětví (elektrotechnika, jaderná technika, výroba strojů a zařízení, metalurgický a chemický průmysl). Centrálně

plánovaná ekonomika se také vyznačovala tím, že docházelo k monopolizaci ve většině průmyslových odvětví a téměř úplné absenci malých a středních podniků.

V osmdesátých letech se začaly projevovat tendence poklesu průmyslové produkce. V těchto letech začalo docházet ve většině centrálně plánovaných ekonomik střední a východní Evropy ke stagnaci hospodářského růstu.

4.2. Změny ekonomického vývoje ČR po roce 1989 – nástin vývojových etap.

Po roce 1989 došlo v České republice v souvislosti s politickými a společenskými událostmi k řadě důležitých změn, které měly vliv také na celkovou organizaci hospodářství, průmysl nevyjímaje. Jde o tzv. transformační období.

Období devadesátých let bylo specifickým obdobím přechodu od systému centrálně plánované ekonomiky k ekonomice tržní, kdy starý systém centrálního plánování přestal ve velmi krátkém časovém úseku působit a nový systém se teprve utvářel. Došlo k velkým systémovým změnám (privatizace, liberalizace cen a vnějších ekonomických vztahů), začaly rovněž se vytvářet předpoklady pro fungování tržního mechanismu a uskutečnily se velké organizační a strukturální změny.

Hospodářský vývoj České republiky závisel do značné míry na vnějších faktorech, které jsou dnes již víceméně i v povědomí širší veřejnosti dostatečně známé (rozpad Rady vzájemné hospodářské pomoci a ztráta východních trhů, změna orientace zahraničního obchodu na západní Evropu a postupné začleňování do západoevropských struktur. Výchozí podmínky České republiky pro snížení technického a ekonomického zaostávání za vyspělou Evropou se zdály být na počátku roku 1990 příznivé. Ve srovnání s ostatními zeměmi s přechodovou ekonomikou (snad s výjimkou Slovinska) měla Česká republika na počátku transformace významný předstih v ekonomické úrovni (Spěvák, V. a kol, 2002). Na druhé straně byly výchozí podmínky transformace průmyslu v některých směrech méně příznivé než v sousedním Polsku a Maďarsku. To se týkalo především praktické neexistence soukromého sektoru, poměrně vysoké koncentrace hospodářských aktivit do velkých celků s často monopolním postavením a většího stupně závislosti na obchodu se zeměmi sdruženými v Radě vzájemné

hospodářské pomoci. Jednotný scénář ekonomické reformy byl dokončen a přijat v září 1990, tedy ještě v období společného státu Čechů a Slováků.

Strategie transformace byla ve většině tranzitivních zemí podobná a opírala se o:

- rozsáhlé uvolnění cen,
- liberalizaci zahraničního obchodu se změnami v kursovém režimu,
- makroekonomickou stabilizaci,
- rychlou privatizaci obchodu a malého podnikání,
- demonopolizaci a privatizaci velkých podniků,
- reformu sociálního zabezpečení,
- daňovou reformu.

Česká cesta transformace se vyznačovala důrazem kladeným na makroekonomickou stabilizaci a rychlost privatizace při zvolení specifické cesty kupónové privatizace. Základní kámen ekonomické reformy představovala cenová deregulace. Poprvé po několika desetiletích tak podniky měly možnost samy určovat cenu svých výrobků. Většina cen byla deregulována od počátku roku 1991 a cenová regulace zůstala v té době zachována pouze v monopolizovaných odvětvích. (podobně také Toušek, V, 2006 a Vančura, M, 2002)

Forma privatizace na našem státním území se stala kombinací vrácení majetku původním vlastníkům (případně dědicům), prodeje majetku domácímu a zahraničnímu kapitálu a jeho „rozdávání“ obyvatelstvu prostřednictvím investičních kupónů. Privatizační proces byl rozdělen na dvě části: „malou“ privatizaci, čili privatizaci drobného podnikání a malých podniků a „velkou“ privatizaci týkající se bývalých státních podniků (zejména průmyslových, ale i stavebních, obchodních a zemědělských).

Po ukončení kuponové privatizace na konci roku 1994 dosáhla ČR ve srovnání s ostatními postkomunistickými zeměmi největšího podílu soukromého vlastnictví. Rychlá privatizace však spočívala jen ve výměně státu v roli vlastníka novými, soukromými vlastníky, kterými se staly milióny „kuponových“ akcionářů a investiční privatizační fondy, které neměly často ani odborné schopnosti, ani ambice podniky řídit a restrukturalizovat. Některé z investičních fondů se rozhodli akcie podniků prodat a

v nemalé řadě případů investiční společnosti využívaly nedokonalých zákonů k „tunelování“ vlastněných podniků. A právě tyto skutečnosti byly největší slabinou „české cesty“ privatizace (podobně také Toušek, V., 2003; Vančura, M., 2002).

Dle Spěváčka (2002) se ekonomický vývoj ČR od počátku transformace člení na čtyři etapy, které primárně určuje výše HDP resp. změny v jeho ročním růstu či poklesu:

- etapu transformační recese, která byla charakteristická pro období let 1990 – 1992,
- etapu hospodářského oživení v letech 1993 – 1996,
- etapu opětovné recese, která začala v roce 1997 a trvala až do poloviny roku 1999,
- etapu oživení ekonomiky, která začala ve druhé polovině roku 1999.

Transformační recese (1990 – 1992)

Transformační recese v období 1990 – 1992 souvisela s velkým množstvím různých problémových faktorů svázaných s přechodem od centrálního plánování k tržní ekonomice. Přestože se pokles výroby v počáteční fázi transformace všeobecně očekával, výsledek očekávání předstihl. Historicky nesmírně silný pokles výroby v prvních letech transformace se projevil i v poklesu spotřeby a investic. Většina ekonomických hodnocení se shoduje, že transformační recese byla výsledkem kombinace faktorů působících na straně nabídky i poptávky. Na straně nabídky se například projevila zděděná deformovaná forma prostorového rozmístění výrobních zdrojů, jejich celkově nízká účinnost a malá pružnost v přizpůsobení se nabídce nově strukturované poptávce.

Hospodářské oživení (1993 – 1996)

Rok 1993 je svým způsobem „geopoliticky“ i ekonomicky specifický, neboť došlo k rozpadu Československa, vzniku samostatné České republiky a prakticky celoroční stagnaci výroby. V roce 1994 vstupuje česká ekonomika do fáze hospodářského oživení, které vrcholí v roce 1995 a následně se zpomaluje. Hospodářský růst byl přirozenou reakcí na silný pokles výroby v předchozích letech a byl tažen hlavně růstem domácí poptávky.

Ekonomický růst posiluje v tomto období také zvýšená tvorba zásob. Růstová dynamika je nejvýznamnější v odvětví průmyslu a stavebnictví. Od roku 1992 se však projevuje brzdicí vliv zahraničního obchodu v důsledku rostoucího dovozu zboží a růstu domácí poptávky, relativní zlevňování dovozů, malá podpora vývozům ze strany vládní politiky, nízká konkurenceschopnost našich výrobků na vyspělých zahraničních, ale i domácích trzích.

Vývoj v letech 1994 – 1995 vyvolal řadu pozitivních nálad a očekávání. Česká republika byla dávána za „příklad“ úspěšné transformace, často označována dokonce za nejlepší mezi tranzitivními zeměmi. Již na konci roku 1996 se ukázalo, že analýzy a prognózy nedocenily některé negativní tendence, které se již začínaly projevovat. Byla to především narůstající vnitřní a vnější ekonomická nerovnováha, která měla původ ve značném předstihu růstu domácí poptávky před domácí nabídkou. V podnikové sféře se začaly projevovat nedořešené problémy transformace, které souvisely s privatizací, nevyjasněnými vlastnickými vztahy, nedostatečným právním zabezpečením transformace, ale i s velkým mezipodnikovým zadlužením, klesající ziskovostí, apod. (podobně také Spěváček, V. a kol., 2002, Toušek, V, 2003)

Období opětovné recese (1997 – 1999)

Již od konce roku 1996 předpokládala řada analytiků pro následující období pokles tempa růstu HDP, avšak mírnější než se později ukázalo. Hospodářská recese byla výsledkem mnoha faktorů – krátkodobých i dlouhodobých (strukturálních), vnitřních i vnějších. Zvolený způsob privatizace, nedostatečné kapitálové vybavení podniků i malé manažerské zkušenosti vedly k pomalé restrukturalizaci, zejména velkých klíčových průmyslových podniků. Celou situaci zhoršovaly časté novelizace i nedostatečné vynucování právních norem. Od počátku sledovaného období bylo možno sledovat zvyšující se intenzitu negativních projevů ekonomického vývoje: růst mezd převyšující produktivitu práce, nadhodnocený kurz měny, zpomalení tempa ekonomického růstu a další. Tyto projevy znepokojily zahraniční investory natolik, že nastal odliv zahraničního kapitálu a v květnu 1997 došlo k měnové krizi. Opatření vládní hospodářské politiky sledovala především zlepšení makroekonomické rovnováhy – cestou snížení rozpočtových výdajů, zpomalením růstu mezd a omezením dovozů spotřebního zboží.

Recese, která postihla českou ekonomiku v letech 1997 – 1999 byla výsledkem nahromaděných a nedostatečně řešených problémů. Zvolený způsob privatizace, nedostatečné kapitálové vybavení podniků i malé manažerské zkušenosti vedly k pomalé restrukturalizaci, zejména velkých klíčových průmyslových podniků.

Z tohoto hlediska můžeme hovořit o nedokončenosti transformačního procesu, zanedbání vytváření standardního institucionálního prostředí a legislativního rámce tržní ekonomiky, o některých negativních důsledcích našich privatizačních metod a o nedostatečné regulaci a kultivaci všech trhů, především pak kapitálového (Spěváček, V. a kol., 2002).

Oživení ekonomiky (1999 – dosud)

Údaje o růstu HDP od poloviny roku 1999 naznačují, že se česká ekonomika opět dostala do etapy pozitivního ekonomického růstu. Tahounem růstu byl čistý vývoz zboží a služeb a především výrazný růst spotřeby domácností. Kladným rysem ekonomického vývoje v dalších letech je výrazné oživení investiční aktivity. Pokračuje hospodářský růst a dynamika české ekonomiky je v letech 2000 a 2001 vyšší než v EU i řadě tranzitivních zemí. Pozitivním rysem zůstává relativně rychlý růst fixního kapitálu a stavu zásob, naopak negativním jevem narůstání deficitu obchodní bilance a zhoršování stavu veřejných financí.

D. Dobešová a kolektiv autorů (2003) považuje za hlavní faktor ekonomického oživení růst investic. Tyto jsou ve značné míře koncentrovány do strojního zařízení a technologického vybavení podniků. Další pozitivní faktory spatřuje ve zvýšené spotřebě a rozmachu spotřebních úvěrů. V neposlední řadě má velký vliv také růst produktivity práce.

4.3. Transformace českého průmyslu po roce 1989 – vývojové a strukturální změny ve výrobě, regionální a odvětvové rozdíly, proces privatizace.

S trochou nadsázky lze konstatovat, že na konci osmdesátých let disponovalo bývalé Československo v přepočtu na obyvatele jedním z největších průmyslových potenciálů na světě, avšak kvalitou a strukturou vytvářených užitných hodnot se s vyspělými

ekonomikami nemohlo zdaleka srovnávat (Kunc, J., Toušek, V., 2001). Před zahájením transformace byla česká ekonomika charakteristická tzv. industrializační strukturou, v níž nejvýznamnější podíl připadal na průmysl. Pro období centrálně plánované ekonomiky bylo naopak typické zaostávání sektoru služeb, který má ve vyspělých ekonomikách značné postavení a již řadu let představuje zhruba dvě třetiny HDP. (Spěváček, V. a kol., 2002).

V prvním období transformace do roku 1992 docházelo k výrazným nejen v ČR, ale také v ostatních tranzitivních ekonomikách v výrazným mezisektorovým přesunům, které ve velmi krátkém časovém období korigovaly nejvýraznější sektorové odlišnosti zděděné z éry socialismu oproti charakteru struktury v hospodářsky nejvyspělejších zemích. Charakter těchto změn lze shrnout v trojici pojmů dezagrarizace, dezindustrializace a terciarizace. Rozsah sektorových změn na počátku transformace je však nutno popisovat i s určitou opatrností, u řady činností došlo pouze k úpravě klasifikace jejich sektorové příslušnosti po rozdělení velkých podniků. Řada průmyslových podniků v socialistickém období měla např. široký záběr činností, z nichž některé spadaly do sektoru služeb. Po roce 1992 se podíly základních sektorů na zaměstnanosti už mění spíše pozvolna. Zásadnější strukturální změny probíhají spíše na meziodvětvové úrovni.

V první fázi transformace tedy dochází zejména k poklesu výrobních aktivit ve zpracovatelském průmyslu, především v elektrotechnice, strojírenství, textilním, oděvním a kožedělném průmyslu a ve druhé transformační fázi i v odvětví dopravních prostředků. Menší pokles zaznamenala těžební, surovinová a materiálová odvětví a odvětví produkující polotovary, a to díky jejich vyšší cenové konkurenceschopnosti. Ve druhé polovině devadesátých let se rychle rozmáhá zpracovatelský průmysl, největší dynamiky dosahuje výroba elektrických a optických přístrojů, gumárenský a plastikářský průmysl a výroba dopravních prostředků. Poměrně dobré výsledky dosahuje také výroba a rozvod energií, klesá naopak podíl těžebních odvětví.

Odvětví průmyslu se v devadesátých letech vyznačovalo mimo jiné také vysokým úbytkem počtu pracovníků. Tento úbytek byl odvětvově i regionálně značně diferencovaný. Koncem roku 1989 pracovalo v České republice v průmyslu 2,115 mil. osob, což znamenalo 40,2 procentní podíl ze všech pracujících v národním hospodářství. Třetina zaměstnaných v průmyslu připadala na strojírenský a

kovozpracující průmysl, což jednoznačně vypovídá o odvětvové orientaci českého průmyslu. Podle počtu zaměstnanců druhým nejvýznamnějším odvětvím byl průmysl paliv a energetiky (téměř 300 tis. pracujících). Této hranici se přibližovalo také aglomerované odvětví textilního, oděvního a kožedělného průmyslu. Nejvýznamnější úbytek pracovníků v průmyslu byl zaznamenán v letech 1990 až 1991. V té době šlo především o uvolňování technicko-hospodářských pracovníků, v menší míře o pracovníky ve výrobě. Velká část osob uvolněných z průmyslu našla uplatnění v tehdy "nenасыceném" terciárním sektoru. Od počátku roku 1992 již byla intenzita poklesu počtu pracujících v průmyslu daleko pomalejší, a to prakticky až do konce roku 1997. Rok 1998 lze charakterizovat "hromadným" propouštěním pracovníků z průmyslu, které bylo nejen důsledkem odbytových problémů řady podniků, ale také důsledkem dosud neukončeného procesu restrukturalizace výroby, která měla vést ke zvýšení produktivity práce. Od roku 1999 zaznamenáváme mírný růst počtu pracovníků v průmyslové výrobě, což je „zásluha“ především dynamických oborů elektrotechniky, automobilového a chemického průmyslu.(Toušek, V, 2003)

Největší propad průmyslové výroby od počátku devadesátých let do konce roku 1999 byl zaznamenán na územích nejvíce strukturálně postižených, tzn.jednalo se o území současného Ústeckého a Moravskoslezského kraje. Nižší dynamiku růstu tržeb než tyto kraje vykázaly v období 1999 – 2001 kraje Královéhradecký a Olomoucký a hlavní město Praha. Jediným krajem, který ve sledovaných letech zaznamenal pokles tržeb průmyslové produkce byl kraj Jihomoravský. Poměrně vysokým nárůstem tržeb se prezentovaly také kraje Středočeský a Pardubický.

Co se týče základních jednotek průmyslové výroby – jednotlivých podniků-nejdůležitější formou privatizace v ČR se podle objemu majetku stala privatizace prostřednictvím investičních kupónů. (Szczyrba, Z., 1994) Byla organizovaná do dvou vln (první ukončena v lednu 1993 a druhá v prosinci 1994). Své majetkové podíly v ní nabídlo celkem 785 průmyslových podniků (v České republice). Do první privatizační vlny byly zařazeny spíše podniky v průmyslových odvětvích vyznačujících se konkurenční strukturou (průmysl strojírenský a kovodělný, potravinářský, textilní, stavebních hmot) zatímco druhá vlna kladla větší důraz na privatizaci monopolizovaných průmyslových odvětví (paliv a energetiky, hutnictví železa, chemie).

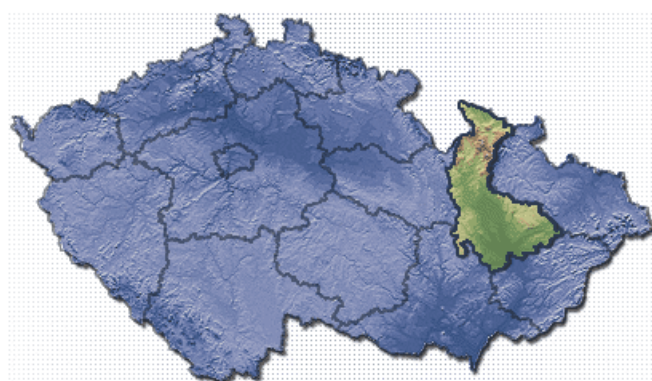
S odstupem času lze konstatovat, že do privatizace v české ekonomice nebyli v dostatečné míře zapojeni zahraniční strategičtí investoři, obzvláště uvědomíme-li si výchozí nulový podíl soukromého sektoru na tvorbě domácího produktu. To je evidentní ve srovnání s Maďarskem, které mělo jak vysoký výchozí podíl „skutečných“ vlastníků, tak relativně vysoké investice zahraničních investorů do tamních firem.

Dalším problémem transformace české ekonomiky, který se v ní udržel především ze „sociálních“ důvodů, byla v devadesátých letech odkládaná, nebo špatně provedená privatizace a nedostatečná restrukturalizace „těžkých“ podniků (zejména velké hutnické a chemické společnosti).

5. Transformace průmyslové výroby v Olomouckém kraji po roce 1989.

5.1. Stručná charakteristika Olomouckého kraje.

Olomoucký kraj vznikl k 1. lednu 2000 na základě ústavního zákona č. 347/1997 Sb. o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a pozdějšího usnesení vlády ČR č. 707 ze dne 28. 11. 1998 jako jeden ze 14 krajů České republiky. Je společně se Zlínským krajem součástí vyšší územní statistické jednotky, tzv. NUTS II, Střední Morava.

Obr.1: Lokalizace Olomouckého kraje v rámci ČR.

(Zdroj: Regionální informační servis, 2007)

Obr.2: Administrativní členění Olomouckého kraje na okresy.

(Zdroj: Regionální informační servis, 2007)

Olomoucký kraj se rozkládá na území bývalých pěti okresů: Olomouc, Prostějov, Přerov, Šumperk a Jeseník. K 1. 1. 2003 staré okresní úřady v důsledku reformy veřejné zprávy zanikly a jejich místo zaujaly tzv. obce s rozšířenou působností: Olomouc, Litovel, Šternberk, Uničov, Lipník nad Bečvou, Přerov, Hranice, Jeseník, Konice, Mohelnice, Prostějov, Šumperk, Zábřeh a tzv. obce s pověřeným obecním úřadem: Hanušovice, Hlubočky, Javorník, Kojetín, Němčice na Hané, Zlaté Hory. Svou rozlohou 5 139 km² zaujímá kraj 6,52% území České republiky a je osmým nejrozsáhlejším krajem České republiky. Přírodní reliéf Olomouckého kraje je velice různorodý. Na severu můžeme nalézt především vrchoviny, pahorkatiny a horský masív Jeseníků s nejvyšší horou Moravy a Slezska Praděd (1491 m.n.m.). V jižní části kraje

převládají především nížiny Hornomoravský úval a Moravská brána. Nejnižším bodem kraje je hladina Moravy u Kojetína (192 m.n.m.).

Různorodost přírodního reliéfu způsobuje nerovnoměrnost osídlení a hospodářský rozvoj kraje. Průměrnou hustotou zalidnění 121 obyvatel na 1 km² se kraj přibližuje průměrné hustotě zalidnění celé ČR. Zatímco hustota zalidnění v okrese Olomouc dosahuje hodnot až 156 osob na km², v okrese Jeseník je to jen 60 osob na km². Střední stav počtu obyvatel je 643 388, což je 6,2% obyvatel České republiky. Olomoucký kraje patří mezi území ČR s poměrně značným úbytkem obyvatelstva. Kraj se vyznačuje nižším průměrným věkem a také celková věková struktura obyvatelstva je nepatrně lepší než struktura celé populace ČR. V kraji je poměrně vysoké zastoupení obyvatelstva se základním vzděláním, nejvyšší hodnoty kolem 50% dosahuje na Potštátsku. Vysokoškolsky a středoškolsky vzdělaných obyvatel je nejvíce ve velkých sídlech.

Na území Olomouckého kraje se nachází celkem 329 obcí (6,3% všech obcí ČR), z nichž 24 má statut města. Největším je Olomouc s 103 840 obyvateli, dále Prostějov (49538 obyvatel) a Přerov (48946 obyvatel). I když je na území Olomouckého kraje 10 měst s více než 10 tisíci obyvateli, včetně stotisícového správního centra Olomouce, není stupeň urbanizace celého kraje vysoký. Ve městech žije pouze 58% populace (průměr v ČR 70,2%). (Toušek V, a kol., 2005)

5.2. Stručná historie průmyslu na území Olomouckého kraje.

Hospodářský vývoj byl ovlivněn především přírodními podmínkami. Již od středověku je oblast Hané známa jako bohatá zemědělská oblast. Preindustriální období bylo typické pro řemeslné cechy. K tomuto výrazně přispělo i zavedení mílového práva pro všechna řemesla. Toto právo zaručovalo, že v okruhu jedné míle kolem městských hradeb patří obce pod vliv města a tedy, že obyvatelé vesnic nesmí provozovat městská řemesla a obchod. Cechy se tak staly nejvýznamnějšími výrobci většiny zboží a své monopolní postavení si udržely až do roku 1859, kdy došlo k vydání živnostenského řádu. Vydáním řádu se vyrovnaly rozdíly mezi řemeslníky a manufakturami. V manufakturách se postupem času pouze změnil vztahy na převážně zaměstnanecké. Industrializace rozvíjející se od druhé poloviny 19. století se

zaměřovala především na zpracování zemědělských produktů, dřevozpracující průmysl a rudný průmysl.

Do roku 1900 se na území Olomouckého kraje vytvořila skladba průmyslových odvětví již podobná té dnešní. Na území dnešních okresů Olomouc, Přerov a Prostějov převažoval průmysl potravinářský. Na Šumperku a Jesenicku prosperovala již v minulosti započatá těžba, zejména železných rud. Teprve později začaly vznikat větší podniky, soustřeďující se na zpracování dřeva a výrobu nábytku, strojírenství, průmysl farmaceutický a polygrafický. Po roce 1900 rovněž stoupá podíl českého průmyslu, následovaný změnami ve formách uspořádání podniků. Přibývá obchodních společností a větší průmyslové podniky se mění na akciové společnosti.

K řadě změn následně došlo za německé okupace. Došlo k nevyhnutelnému přeorientování velké části výroby na výrobu podřízenou potřebám Němců. Po roce 1945 následovalo složité období ve znamení oprav válečných škod a nutných modernizací provozů. Jen hospodářský rozvoj severní hornaté příhraniční oblasti (okresy Jeseník, Šumperk) byl v roce 1945 přerušen v důsledku poválečného vysídlení německého obyvatelstva z pohraničních oblastí. Toto období poválečného vzpamatování se lze popsat až do šedesátých let, kdy znovu začalo docházet k budování nových provozů a podniků. Byla posílena průmyslová pozice menších center na území Olomouckého kraje, především Šumperka, Šternberka, Uničova, Litovle a Hranic. Na severozápadě kraje se dále rozvíjela podporovaná odvětví zpracování rud a barevná metalurgie. Samotného centra kraje – Olomouce se tato změna příliš netýkala, i nadále ve městě a okolí převládal průmysl potravinářský.

V šedesátých letech byl v Olomouckém kraji, stejně jako v celé zemi podporován průmysl strojírenský, elektrotechnický a chemický. V sedmdesátých letech svou pozici v kraji znovu posílil průmysl potravinářský, a to jednak modernizací stávajících provozů, tak i budováním nových výrobních kapacit. Hlavním průmyslovým střediskem území zůstává i nadále Olomouc, dále to jsou Prostějov, Přerov, Šumperk, Mohelnice, Jeseník, Šternberk, Litovel a Uničov. (podobně také Růžičková, L, 2006)

5. 3. Průmyslová výroba na území Olomouckého kraje v roce 1989.

Následující kapitola se věnuje popisu a hodnocení stavu průmyslové výroby v roce 1989. Ke zhodnocení situace průmyslu v roce 1989 (stejně jako v roce 2001) jsou použity údaje o zaměstnanosti v jednotlivých okresech Olomouckého kraje a v celé České republice. Hodnoty zaměstnanosti v Olomouckém kraji, jako celku, jsou vypočteny z údajů za jednotlivé okresy kraje, přičemž data za okres Jeseník nejsou pro rok 1989 dostupná. Okres Jeseník vznikl ve své současné podobě až 1. 1. 1996, do té doby byla jeho velká část součástí okresu Šumperk a okolí Zlatých Hor bylo součástí okresu Bruntál.

Tab.2: Počet pracovníků v průmyslových odvětvích k 31. 12.1989 v Olomouckém kraji podle okresů.

Odvětví průmyslu	Olomouc	Šumperk	Přerov	Prostějov	Olom. kraj	ČR
Potravinářský	6710	1582	2378	1679	12349	1449959
Textilní, oděvní a kožedělný	1602	7171	2404	8289	19466	278097
Dřevozpracující	2084	1926	662	587	5259	76837
Papírenský a polygrafický	267	2602	265	36	3170	45942
Chemický průmysl	1381	131	1749	17	3278	118971
Sklářský a stavebních hmot	1736	2145	2669	252	6802	128023
Hutní a kovodělný	2250	5052	987	2751	11040	258355
Strojírenský	22950	8159	14687	5066	50862	601907
Elektrotechnický	4037	6389	14	5	10445	140881
Paliv a energetiky	622	556	842	178	2198	262448
Ostatní	366	217	1029	585	2197	58464
Průmysl celkem	44522	35930	27686	19445	127583	2114882

Zdroj: Pracovníci a mzdové fondy socialistického sektoru NH v krajích a okresech podle odvětví NH v ČSR za rok 1989, ČSÚ, 1990.

Ke konci roku 1989 pracovalo v průmyslu Olomouckého kraje 127 583 pracovníků. Z předchozí tabulky zároveň vyplývá, že největší počet zaměstnanců pracovalo ve strojírenství, a to 50 862 lidí, přičemž největší podíl na velké zaměstnanosti ve strojírenství měly okresy Olomouc a Přerov. Vysoký počet pracovníků zaměstnával v Olomouckém kraji v roce 1989 také průmysl textilní, oděvní a kožedělný, a to 19 466 lidí. Toto odvětví průmyslu dominovalo zejména v okrese Prostějov a významnou pozici zaujímal i v okrese Šumperk.

Tab.3: Podíl průmyslových odvětví na zaměstnanosti v Olomouckém kraji k 31. 12. 1989 podle okresů (%).

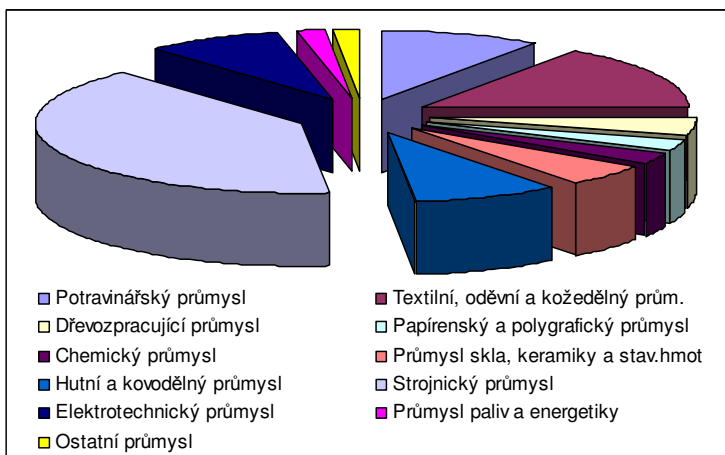
Odvětví průmyslu	Olomouc	Šumperk	Přerov	Prostějov	Olom. kraj	ČR
Potravinářský	5,9	1,9	3,6	3,5	4,0	2,8
Textilní, oděvní a kožedělný	1,4	8,8	3,7	17,4	6,3	5,3
Dřevozpracující	1,8	2,4	1,0	1,2	1,7	1,5
Papírenský a polygrafický	0,7	3,2	0,4	0,1	1,0	0,9
Chemický	1,2	0,2	2,7	0,0	1,1	2,3
Sklářský a stavebních hmot	1,5	2,6	4,1	0,5	2,2	2,4
Hutní a kovodělný	2,0	6,2	1,5	5,8	3,6	4,9
Strojírenský	20,2	10,0	16,4	10,6	16,5	11,5
Elektrotechnický	3,5	7,9	6,0	0,0	3,4	2,7
Paliv a energetiky	0,5	0,7	1,3	0,4	0,7	5,0
Ostatní	0,3	0,3	1,6	1,2	0,7	1,1
Průmysl celkem	39,1	44,2	42,2	40,7	41,4	40,4

Zdroj: Pracovníci a mzdové fondy socialistického sektoru NH v krajích a okresech podle odvětví NH v ČSR za rok 1989, ČSÚ, 1990.

Pro lepší vypovídací hodnotu byly údaje o počtu zaměstnaných v jednotlivých odvětvích přepočítány na procentuální podíly jednotlivých průmyslových odvětví na celkové zaměstnanosti. Ve srovnání s průměrnými hodnotami za celou Českou republiku zaostávalo v podílu na celkové zaměstnanosti v roce 1989 zejména odvětví průmyslu paliv a energetiky. Podíl tohoto odvětví průmyslu byl v ČR 5,0%, zatímco na území Olomouckého kraje byl podíl pouhých 0,7%. Naopak podíl potravinářského průmyslu na celkové zaměstnanosti byl na území Olomouckého kraje v roce 1989 poměrně vysoký a činil 4,0%, z čehož největší zastoupení potravinářského průmyslu bylo v okrese Olomouc (5,9%), Přerov (3,6%) a Prostějov (3,5%). Podíl téhož odvětví průmyslu v celé ČSR byl jen 2,8%. Poměrně vysoký podíl na zaměstnanosti mělo na území Olomouckého kraje také odvětví strojírenského průmyslu, jehož podíl činil 16,5%. Na takto vysoké hodnotě se podílely zejména strojírenské podniky v okresech Olomouc a Přerov. Podíl strojírenství byl ale poměrně vysoký i v celé ČR, a to 11,5%. Pokud se zaměříme na hodnoty podílů odvětví na celkové zaměstnanosti u samotných okresů kraje, mezi nejvýznamnější patří podíl textilního, oděvního a kožedělného průmyslu v okrese Prostějov, který činil 17,4% vzhledem k ČR, kde se podíl tohoto odvětví pohyboval okolo 5,3%. Poměrně vysoký podíl tohoto odvětví byl zaznamenán i v okrese Šumperk, a to 8,8%. Na Šumperku v roce 1989 výrazně převyšovaly republikové průměry i podíly odvětví papírenského a polygrafického průmyslu, hutního a kovodělného a elektrotechnického průmyslu. Zajímavé postavení mělo na konci roku 1989 právě odvětví elektrotechnického průmyslu. Poměrně vysoký podíl na

zaměstnanosti vzhledem k průměru v ČR mělo toto odvětví i v okresech Přerov a Olomouc, naopak v okrese Prostějov bylo zastoupení elektrotechnického průmyslu téměř nulové.

Graf. 1: Struktura zaměstnanosti v průmyslu Olomouckého kraje k 31. 12. 1989 (%).

Zdroj: Pracovníci a mzdové fondy socialistického sektoru NH v krajích a okresech podle odvětví NH v ČR za rok 1989, ČSÚ, 1990.

Pro popis odvětvové struktury na území Olomouckého kraje v roce 1989 byly zároveň vypracovány indexy specializace jednotlivých průmyslových odvětví. Index specializace je ukazatelem odvětvového zaměření průmyslové výroby uvažované územní jednotky (v tomto případě jednotlivých okresů a kraje).

Tab.4 : Indexy specializace průmyslových odvětví v Olomouckém kraji k 31. 12. 1989 podle okresů.

Odvětví průmyslu	Olomouc	Šumperk	Přerov	Prostějov	Olom. kraj
Potravinářský	2,11	0,68	1,29	1,25	1,42
Textilní, oděvní a kožedělný	0,26	1,66	0,70	3,28	1,18
Dřevozpracující	1,20	1,60	0,67	0,80	1,13
Papírenský a polygrafický	0,78	3,56	0,44	0,11	1,11
Chemický	0,52	0,07	1,17	0,02	0,48
Sklářský a stavebních hmot	0,63	1,08	1,71	0,21	0,92
Hutní a kovodělný	0,41	1,27	0,31	1,18	0,73
Strojnický	1,76	0,87	1,42	0,92	1,43
Elektrotechnický	1,30	2,93	2,22	0,00	1,26
Paliv a energetiky	0,10	0,14	0,26	0,08	0,14
Ostatní	0,27	0,25	1,45	1,09	0,64
Průmysl celkem	0,97	1,09	1,04	1,01	1,02

Zdroj: Pracovníci a mzdové fondy socialistického sektoru NH v krajích a okresech podle odvětví NH v ČR za rok 1989, ČSÚ, 1990.

V kontextu předchozích dvou tabulek vyplívají z tabulky indexů specializace průmyslových odvětví velmi podobné skutečnosti charakterizující odvětvovou strukturu průmyslu Olomouckého kraje na konci roku 1989. Hodnoty indexů specializace pro odvětví průmyslu na území Olomouckého kraje poukazují na poměrně vyrovnanou odvětvovou strukturu. Nejméně bylo v roce 1989 na území kraje zastoupeno průmyslové odvětví paliv a energetiky s indexem pouze 0,14. Také chemický průmysl měl v roce 1989 index specializace jen 0,48, což poukazuje na jeho slabou pozici v rámci průmyslu celého kraje. Jako dominantní lze v případě kraje označit odvětví s indexem specializace nad 1,33, což na konci roku 1989 splňovala odvětví potravinářského a strojírenského průmyslu.

Na okresní úrovni se odvětvová struktura průmyslu v jednotlivých okresech v rámci kraje na konci roku 1989 značně lišila, což lze vysvětlit různým výrobním zaměřením okresů vzhledem k jejich přírodním, surovinovým a sociálním podmínkám. Jistou podobu v odvětvovém zaměření okresů lze nalézt pouze mezi okresy Šumperk a Přerov a to jejich zaměřením na elektrotechnický průmysl. Indexy specializace na úrovni okresů potvrzují dominantní postavení potravinářského průmyslu v okrese Olomouc, což je dáno geografickou polohou okresu úrodné oblasti Hané, která má pro koncentraci potravinářských podniků více než dobré předpoklady. Hodnota indexu specializace potravinářství přesahuje hodnotu 2,00, což charakterizuje okres Olomouc jako zaměřený právě na toto odvětví. Potravinářské podniky okresu Olomouc v roce 1989 reprezentovaly například podniky Čokoládovny, státní podnik – závod Zora nebo mlékárenský závod Olma, součást Severomoravských mlékáren n.p. Ostrava.

Rovněž již dříve zmíněný významný podíl strojírenského průmyslu na celkové zaměstnanosti, je v této tabulce u okresu Olomouc potvrzen vyšším indexem specializace, který se pohybuje na hodnotě 1,76. Nejvyšší index specializace na celém území Olomouckého kraje 3,56 je odrazem dominantní pozice agregovaného odvětví papírenského a polygrafického průmyslu v okrese Šumperk, který v oblasti navazuje na zejména papírenskou tradici doloženou až k roku 1596, kdy je zaznamenána první písemná zmínka a existenci papírny ve Velkých Losinách. Samotná polygrafie už by v okrese Šumperk tak vysoký index specializace v roce 1989 neměla. Významné postavení v okrese Šumperk v roce 1989 měl i průmysl elektrotechnický, reprezentovaný poměrně vysokým indexem specializace 2,93. V popisovaném roce byla

největší koncentrace tohoto průmyslu na území okresu v Mohelnici, kde sídlil koncernový závod podniku ZSE Praha - MEZ Mohelnice. Důležitou pozici měl elektrotechnický průmysl také na území okresu Přerov, kde se tomuto odvětví průmyslu věnoval podnik Meopta se sídlem přímo v Přerově. Specifický svým zaměřením byl v roce 1989 stejně jako v historii okres Prostějov. Na Prostějovsku mělo vždy dominantní postavení agregované odvětví textilního, oděvního a kožedělného průmyslu. Index specializace 3,28 reprezentuje situaci, kdy byl okres ke konci roku 1989 výrazně zaměřen právě na část tohoto agregovaného odvětví průmyslu, a to na samotné oděvnictví. Pokud by byl oděvní průmysl osamostatněn, jeho index specializace na území okresu Prostějov by byl mnohonásobně vyšší.

5.4. Podniková struktura na území Olomouckého kraje v roce 1989.

Tab.5 : Největší zaměstnavatelé v průmyslu na území Olomouckého kraje v roce 1989.

Podnik	Závody	Počet zam.
Přerovské strojírnny Přerov	Přerov	6612
Oděvní podnik Prostějov	Prostějov,Konice,Brodek u Konice,...	5233
Uničovské strojírnny Uničov	Uničov	4564
Sigma Lutín	Lutín, Náměšť na Hané,...	4515
Moravolen Šumperk	Šumperk, Libina, Staré Město, ...	4021
MEZ Mohelnice	Mohelnice, Leština,...	3959
Meopta Přerov	Přerov	3933
Moravia Mariánské Údolí	Hlubočky, Šternberk	3905
Agrozet Prostějov	Prostějov	2885
MEZ Postřelmov	Postřelmov, Zábřeh, Jedlí,...	2815

Zdroj: Databáze ekonomických ukazatelů za průmyslové provozovny, ČSÚ, 1990.

Na předních místech v počtu zaměstnanců se umístily v roce 1989 odvětvově různorodé podniky. Celkově šlo o podniky s velkým počtem zaměstnanců, což bylo způsobeno širokým záběrem činností řady průmyslových podniků, z nichž některé spadaly do sektoru služeb a celkovou uměle udržovanou přezaměstnaností. Většina z nejvýznamnějších podniků spadá do odvětví průmyslu strojírenského, což koresponduje s výše uvedenými poznatky o poměrně vysokém podílu tohoto odvětví na celkové zaměstnanosti.

Největším zaměstnavatelem v roce 1989 v kraji byl podnik **Přerovské strojírnny Přerov** s 6612 zaměstnanci, jehož výroba byla zaměřena na výstavbu a vybavení cementáren a podobných zařízení, dále byla zde velmi kvalitní výroba spojek. Historie strojírenství v

Přerově sahá do roku 1852, kdy vznikla firma Heinik - Mendl, která se během půlstoletí stala renomovanou firmou vyrábějící převody a třecí spojky. Základní kámen Gottwaldových závodů později Přerovských strojíren byl položen v roce 1946. V roce 1951 vznikly samotné Přerovské strojírný s výrobním programem technologií pro výrobu stavebních hmot. Ihned po změně politické situace v zemi v roce 1989 došlo k transformaci Přerovských strojíren na akciovou společnost. Strojírny se postupně staly největším strojírenským podnikem na střední Moravě. Velmi se podílely na rozvoji města, ať se jednalo o bytovou výstavbu, stavbu sportovišť, či kulturních zařízení.

Obr.3.: Haly podniku Přerovské strojírný v Přerově

Na Prostějovsku bylo v roce 1889 dominantní zejména odvětví textilního, oděvního a kožedělného průmyslu, které reprezentoval rozsáhlý **Oděvní podnik Prostějov** s 5233 zaměstnanci. Oděvní podnik byl v roce 1889 a je dosud pokračovatelem dlouholeté krejčovské tradice v Prostějově. Tradice prostějovské oděvní konfekce sahá až do 18. století, kdy krejčovskou výrobu v Prostějově a okolí ovládali krejčí prostějovského ghetta. Měli odepřen vstup do krejčovského cechu (založen ve městě již roku 1491), a tak mohli výrobu a prodej svých výrobků organizovat svobodně. Po zrušení cechů jim už nic nebránilo, aby prodej svých výrobků rozšířili po celé rakouské monarchii. V roce 1858 Maier Mandl založil v Prostějově první konfekční továrnu v Evropě. Jen o pár let později bylo v dalších 8 podnicích zaměstnáno kolem 15 000 krejčích. Prostějov jako největší centrum výroby konfekce v Rakousku-Uhersku znala celá Evropa, Rusko, Blízký východ i Jižní Amerika. Známy se staly hlavně uniformy, které oblékaly téměř všechny balkánské armády i vojsko ruského cara. V roce 1911 zavedla jedna z více než stovky prostějovských továren pásovou výrobu. V době první republiky patřili

mezi největší výrobce konfekce firmy Nehera a Rolný či družstvo Prvoděv. Po válce bylo znárodněno kolem 160 prostějovských podniků. Toto prastaré dědictví se pod značkou Oděvní průmysl Prostějov začalo znovu rozvíjet s otevřením nového výrobního komplexu v roce 1964. Hlavní výrobní kapacitou Oděvního podniku byl komplex výrobních závodů a servisních provozů v Prostějově, kde je dosud také sídlo vedení firmy. Pobočné závody OP byly rozmístěny v Jeseníku, Konici, Lošticích, Brodsku u Konice a mimo území Olomouckého kraje v Uherském Hradišti, Ostravě a Uherském Ostrohu.

Obr.4.: Areál Oděvního podniku Prostějov

Druhým největším zaměstnavatelem ve strojírenství na území Olomouckého kraje byl v roce 1989 podnik **Uničovské strojírnny** Uničov, který poskytoval zaměstnání 4564 pracovníků. Jeho výstavbu v roce 1949 provedl podnik Škoda Plzeň jako svůj pobočný závod. Již od dubna 1950 byla zahájena v první hale výroba ocelových konstrukcí a svařenců pro lopatová rýpadla montovaná v Plzni. V roce 1953 došlo k osamostatnění závodu pod názvem Uničovské strojírnny n.p. Podnik se dále rozvíjel, vznikly vlastní konstrukční kanceláře, nové haly a obslužná zařízení. V roce 1958 byl zřízen samostatný montážní provoz pro zajišťování externích montáží v tuzemsku i v zahraničí. Ve výrobním programu podniku byly postupně různé typy mechanických lanových elektrických, lopatových rýpadel, jeřábů-i těžkých mostových, licích, kalících. Pro přístavy ve Švédsku, Polsku, Indii a bývalé SSSR byly dodávány i gigantické portálové jeřáby. Významnou část výrobního programu tvořila těžební technika pro povrchové doly v severočeském uhelném revíru i v zahraničí. Od roku 1980 byly Uničovské strojírnny součástí VHJ Vítkovice a o osm let později došlo k osamostatnění

pod názvem Uničovské strojírny, státní podnik. Byl zřízen samostatný státní podnik Uničovské strojírny.

Obr.5: Letecké snímky areálu Uničovských strojírny v Uničově.

Jedním z nejvýznamnějších podniků na Olomoucku v roce 1989 byl strojírenský podnik **Sigma Lutín**, který navazuje na slavné tradice čerpadlářské výroby v regionu. Tato tradice sahá až do roku 1868, kdy zakladatel firmy Ludvík Sigmund započal v obci Lutín u Olomouce s výrobou dřevěných stojanových pump. Ke stejnému místu se váže také existence proslulé ochranné známky Sigma a obrazové známky Neptunova trojzubce. Tyto symboly byly registrovány jako ochranné známky již v roce 1922. Mateřská firma v obci Lutín se postupně rozvíjela do největší firmy na výrobu čerpadel ve státě. Výzkumný vývojový ústav čerpadel vznikl v roce 1967 oddělením výpočtového střediska lutínské Sigmy od mateřského podniku. Všechny tyto firmy společně s dalšími včetně armaturek tvořily v letech 1965 až 1990 výrobní hospodářskou jednotku Sigma Olomouc.

Obr.6: Část obce Lutín s areálem Sigmy Lutín.

Oblast Jeseníků a jejich podhůří byl kraj, kde se od pradávna pěstoval len, což přímo předurčovalo Šumperk, Jeseník, Bruntál a další místa v této oblasti Olomouckého kraje k výrobě a obchodu se lněnou přízí a tkaninami. Proto byl i v roce 1989 jedním z největších zaměstnavatelů podnik **Moravolen Šumperk** s 4021 pracovníky. V případě Šumperka se setkáváme se stanovami cechu pláteníků už od r. 1442. Od počátku 19.století dochází ve lnářské výrobě k počátkům průmyslové revoluce, a to v bílení a úpravě pláten. Na druhé straně však pokračovalo zakládání dalších plátenických manufaktur v Šumperku a okolí. Nejvýznamnější bylo založení plátenické manufaktury Eduarda Oberleithnera roku 1818, která se záhy vypracovala na největší a na svou dobu nejmodernější lnářský podnik na severní Moravě. Po druhé světové válce na základě vyhlášky ministra průmyslu došlo od 1.1.1946 k vytvoření národního podniku Moravsko-slezské lnářské závody n.p., jehož název byl pak upraven v roce 1948 na Moravolen, moravskoslezské lnářské závody, n.p. a sídlem podnikového ředitelství se stal Šumperk. V roce 1949 měl Moravolen, který slučoval všechny stupně průmyslového zpracování lnu, 25 závodů avšak už v r. 1952 se počet závodů snížil na osm. V této podobě zůstal Moravolen prakticky až do roku 1989.

Na Šumperku sídlil v roce 1989 i další z největších zaměstnavatelů na území kraje, a to elektrotechnický podnik **MEZ Mohelnice**. Historie elektrotechnického průmyslu na Mohelnicku se datuje od roku 1904, kdy byla v Mohelnici založena výrobní elektrických zařízení Ludwig Doczekal a Comp. V roce 1926 vznikla akciová společnost Siemens Elektrotechnika fúzí Elektrotechnické a strojírenské akciové společnosti v Mohelnici a Siemens a Co., komanditní společnosti v Praze. Rokem 1945 vstoupil podnik, v té době pod názvem Siemens – Schuckerovy závody pod národní správu a současně vznikl název MEZ Moravské elektrotechnické závody, národní podnik, který se osamostatnil v roce 1950 se sídlem v Mohelnici. Na začátku osmdesátých let se MEZ začlenil do koncernu ZSE Praha. Na konci roku MEZ Mohelnice zaměstnával 3959 pracovníků a byl nejvýznamnějším podnikem na Šumperku.

Již výše bylo zmíněno, že zaměření průmyslové výroby okresů Šumperka Přerov bylo podobné, a to zejména právě díky elektrotechnickému průmyslu. V okrese Přerov bylo toto odvětví reprezentováno podnikem **Meopta Přerov** s 3933 zaměstnanci, ke konci

roku 1989. Počátek historie Meopty leží v roce 1933. Tehdy byla v Přerově založena firma Optikotechna, jejímž zakladatelem byl ing. Beneš a Dr. Mazurek, který zkonstruoval první československý zvětšovací objektiv. Výroba Optikotechny se soustředila zejména na vybavení temné komory (zvětšovací přístroje a objektivy). Již v roce 1937 byl podnik nucen vybudovat nové výrobní prostory pro rozšíření výroby na předměstí Přerova. Mezi roky 1939-1945 byla Optikotechna přinucena dodávat vojenské optické přístroje pro německou armádu (zaměřovače, dálkoměry, periskopy, binokulární dalekohledy, puškohledy). Hned po druhé světové válce byl podnik přejmenován na Meopta a v letech 1947-1970 se stal jedním z největších výrobců zvětšovacích přístrojů na světě a jediným výrobcem kinoprojektorů ve Střední a Východní Evropě. Rok 1971 znamenal pro podnik velký zvrat v zaměření výroby. Výrazně narostl objem zejména vojenské výroby pro armády Varšavské smlouvy (až 75% obratu). Tento trend byl ukončen v roce 1988, kdy Meopta obnovila výrobu puškohledů a došlo k značnému poklesu vojenské výroby.

Jedním z velkých zaměstnavatelů na území Olomouckého kraje na konci roku 1989 byl i podnik **Moravia, Mariánské údolí**, který ve sledovaném roce zaměstnával 3905 pracovníků. Letopočet založení podniku se datuje od roku 1825, kdy Josef Zwierzina zakládá továrnu v Mariánském Údolí jako železárně s vysokou pecí. V roce 1854 se továrna stává součástí Vítkovických železáren, avšak o sedm let později podnik kupuje I. Machánek, který zavádí výrobu zámečnického zboží a kamen. Název Moravia získala továrna v roce 1870 spolu se změnou na akciovou společnost. Akciová společnost Moravia úspěšně pokračovala ve výrobě kamen, zejména patentních kamen Meteor a později i plynových přístrojů. V roce 1945 přešlo řízení stejně jako u mnohých jiných podniků pod národní správu a v následujícím roce byl podnik zestátněn. Na počátku padesátých let přibyla k podniku divize výroby pro letecký průmysl a byly přičleněny závody ve Šternberku a ve Dvorcích na Moravě.

Obr.7: Podnik Moravia v Mariánském údolí.

Kromě největšího zaměstnavatele na území okresu Prostějov Oděvního podniku, se svým počtem pracovníků 2885 zařazoval do první desítky největších podniků v kraji i podnik **Agrozet Prostějov**. Historie podniku Agrozet Prostějov sahá až k existenci podniku Wichterle a Kovařík, zkráceně Wikov. Největší československá továrna na zemědělské stroje, vyráběla ve 20. a 30. letech jako doplňkový program i automobily právě pod značkou Wikov. Počátkem roku 1946 byl závod Wichterle a Kovařík začleněn do národního podniku Agrostroj, který se soustředil se na výrobu mlátiček, a z něj později vznikl Agrozet s.p. Závod vyráběl od roku 1978 zemědělské stroje a nářadí, mlátičky, stroje pro sklizeň chmele, sazeče brambor, samojízdné sklízecí řezačky píce, kloubové hřídele pro všechny druhy zemědělských strojů u nás.

V roce 1989 v jednom z největších podniků na území Olomouckého kraje, v podniku **MEZ Postřelmov** pracovalo 2815 zaměstnanců. Výroba elektrotechnických přístrojů se v Postřelmově datuje k roku 1931, kdy byla založena panem J. Wágnerem z Olomouce firma se zaměřením na výrobu přístrojů nízkého napětí, elektrických motorových spouštěčů, odporníků a signálního osvětlení pro letiště a železnice. Od roku 1939 do roku 1945 patřil závod firmě Metzenauer & Jung z Wuppertalu. V této době byla výroba soustředěna z větší části na nízkonapěťové přístroje pro armádu. Poválečné začlenění do Moravských elektrotechnických závodů se sídlem v Olomouci trvalo do roku 1947, kdy byl založen národní podnik MEZ Postřelmov, do kterého byl v roce 1950 začleněn Závod Zábřeh, jehož základem byla dřívější firma Alfa Separator. Největší rozvoj a výstavba podniku byla v 50. a 60. letech, kdy současně s výstavbou základního závodu a pobočného závodu v Zábřeze byla vybudována slévárna a galvanovna. Podnik se tak postupně stal důležitým článkem průmyslu tehdejší Československé republiky.

Obr.8: Podnik MEZ Postřelmov.

Pro detailnější charakteristiku největších zaměstnavatelů v jednotlivých okresech na území Olomouckého kraje v roce 1989 byly vypracovány tabulky s největšími podniky na úrovni okresů.

Tab.6: Největší zaměstnavatelé v průmyslu v okrese Olomouc v roce 1989.

Podnik	Závod	Počet zam.
Uničovské strojírny Uničov	Uničov	4564
Sigma Lutín	Lutín, Náměšť na Hané	4515
Moravia Mar. Údolí	Hlubočky, Šternberk	3905
Sigma Olomouc	Olomouc	2080
Chronotechna Šternberk	Šternberk	1806

Zdroj: Databáze ekonomických ukazatelů za průmyslové provozovny, ČSÚ, 1990.

Zaměření průmyslové výroby v okrese Olomouc na konci osmdesátých let bylo výrazně strojírenské. Kromě výše zmíněných podniků, byli na území okresu ještě dva významní zaměstnavatelé, a to **Sigma Olomouc** a **Chronotechna Šternberk**.

Historie podniku Sigma Olomouc vycházela ze stejného základu čerpadlářské tradice na Olomoucku jako podnik Sigma Lutín. Oba podniky byly sloučeny po znárodnění firmy v roce 1945 a transformaci v roce 1948 na národní podnik Sigma pumpy se sídlem v Olomouci. V roce 1965 vzniká sdružení podniků Sigma koncern rovněž se sídlem v Olomouci, které slučuje všechny podniky na výrobu čerpadel a armatur v tehdejší Československu. Závod v Lutíně nesl název Sigma Lutín, závod v Olomouci název Sigma Olomouc a zaměstnával 2080 pracovníků. V roce 1968 bylo oslaveno sté výročí založení firmy, které bylo spojeno se zavedením výroby ponorných kalových a odvodňovacích čerpadel a nastává prudký rozvoj zahraničního obchodu, zejména na

trhy států střední a východní Evropy, severní Afriky, Blízkého východu, střední a jižní Ameriky a jihovýchodní Asie.

Jedním z největších zaměstnavatelů v olomouckém okrese byl i strojírenský podnik **Chronotechna** ve Šternberku, ve kterém v roce 1989 pracovalo 1806 zaměstnanců. Podnik byl vybudován v roce 1947 ze staré tabákové továrny na olomouckém předměstí Šternberka, aby ve městě zmírnil poválečnou nezaměstnanost. Výroba se ve Šternberské Chronotechně specializovala na budíky a obchodní pokladny, zatímco v pobočném závodě v Novém Městě nad Metují se vyráběly náramkové hodinky. Celá hodinářská výroba podniku se honosila známou značkou Prim.

Tab.7: Největší zaměstnavatelé v průmyslu v okrese Prostějov v roce 1989.

Podnik	Závod	Počet zam.
Oděvní průmysl Prostějov	Prostějov, Konice, Brodek u Konice	5233
Agrozet Prostějov	Prostějov	2885
Železářny Prostějov	Prostějov	1967
Gala Prostějov	Prostějov	1491
Jihomoravské cukrovary Uh.Hradiště	Němčice n.H., Vrbátky, Bedihošť	589

Zdroj: Databáze ekonomických ukazatelů za průmyslové provozovny, ČSÚ, 1990.

Odvětvová struktura okresu Prostějov na konci roku 1989 byla poměrně pestrá. Dominantní postavení měl oděvní a strojírenský průmysl spolu s potravinářstvím. Velkým zaměstnavatelem orientujícím se na strojírenství byl podnik **Železářny Prostějov**, které zaměstnávaly v roce 1989 1967 pracovníků. Původní znárodněná prostějovská kovodělná továrna Doležal a Tělník se po roce 1949 stala součástí n.p. Moravské železářny Olomouc, za dva roky se osamostatnil jako Železářny Prostějov. Vyráběl ocelové konstrukce a po roce 1950 byl výrobní sortiment výrazně rozšířen na výrobu pružin. Podnik také exportoval do zahraničí.

Sloučením několika menších provozoven výrobců kožené galanterie a obuvi byl v roce 1949 v Prostějově vytvořen n.p. **Gala Prostějov**. Nejprve vyráběl domácí a lehkou obuv, později však sortiment změnil na výrobky z usní a jejich umělých imitací, a to hlavně kožené oděvy, brašnářské a sedlářské zboží, kabelky, lepené a šité míče a další sportovní potřeby s odbytem u nás i v zahraničí. Na konci roku 1989 podnik zaměstnával 1491 pracovníků.

Obr.9: Budova podniku Gala v Prostějově.

Jedním z velkých podniků na Prostějovsku byl v roce 1989 potravinářský podnik Jihomoravské cukrovary Uherské Hradiště, který měl na území okresu několik závodů. Závody se nacházely v Němčicích na Hané, Vrbátkách a Bedihošti a dohromady zaměstnávaly na konci roku 1989 téměř 600 zaměstnanců.

Tab.8: Největší zaměstnavatelé v průmyslu v okrese Šumperk v roce 1989.

Podnik	Závod	Počet zam.
MEZ Mohelnice	Mohelnice, Leština	3959
Moravolen Šumperk	Šumperk, Leština, Staré Město	2578
MEZ Postřelmov	Postřelmov, Zábřeh, Jedlí	2815
Pramet Šumperk	Šumperk, Leština, Staré Město	2100
Železniční opravny a strojírny	Šumperk	1502

Zdroj: Databáze ekonomických ukazatelů za průmyslové provozovny, ČSÚ, 1990.

Podnik **Pramet Šumperk** zaměstnával v roce 1989 2100 pracovníků. V této době byl celý podnik Pramet řízen generálním ředitelstvím výrobní hospodářské jednotky Kovohutě Praha. Národní podnik Závod první pětiletky se sídlem v Šumperku (od roku 1966 Pramet, závody práškové metalurgie, n. p. Šumperk) byl založen 1. ledna 1952, čímž byla zahájena v Šumperku výroba součástí ze slinutého karbidu a také zde započala výroba řezných nástrojů osazených slinutým karbidem.

Strojírenský průmysl byl na konci roku 1989 v okrese Šumperk reprezentován podnikem **Železniční opravny a strojírny Šumperk**, kde ke konci roku 1989 pracovalo 1502 zaměstnanců. Již v roce 1884 byly v Šumperku vybudovány ve své době největší a nejlépe vybavené státní dílny na území Rakousko-Uherska. Se vzrůstající modernizací železnic se již před druhou světovou válkou uvažovalo o rozšíření místního lokomotivního depa. Po válce bylo nutno se vyrovnat s jejími následky a s problematikou plynoucí z rozšířeného sortimentu lokomotivního

a vozového parku. Samotná historie Železničních opravna strojírny v Šumperku se začala psát po druhé světové válce, a to v roce 1947, kdy byl položen základní kámen ke stavbě nového závodu. V roce 1952 zde byl zahájen částečný provoz nových dílen. Roku 1960 tvořily šumperský podnik dva závody, dílna pro opravu vozidel v Šumperku a druhý závod lokalizovaný v České Třebové. V roce 1973 se změnil název podniku na Železniční opravny a strojírny Šumperk.

Obr.10: Areál Železničních opravna a strojírny v Šumperku.

Tab.9: Největší zaměstnavatelé v průmyslu v okrese Přerov v roce 1989.

Podnik	Závod	Počet zam.
Přerovské strojírny Přerov	Přerov	6612
Meopta Přerov	Přerov	3933
Sigma Hranice	Hranice	2540
Kazeto Přerov	Přerov, Lipník nad Bečvou	1636
Chemické závody Přerov	Přerov	1554

Zdroj: Databáze ekonomických ukazatelů za průmyslové provozovny, ČSÚ, 1990.

Jediný z největších předrevolučních zaměstnavatelů v okrese Přerov nebyl lokalizován právě ve městě Přerov, a to podnik **Sigma Hranice**. Podnik zaměstnával ve sledovaném roce 2540 pracovníků. Podnik založil v roce 1883 plzeňský rodák Antonín Kunz, tehdy čtyřiatdvacetiletý vyučený zámečnick. Vybral si k podnikání Hranice, kde už tehdy vedla důležitá železniční tepna a kde nebyl téměř žádný průmysl. Po založení se podnik zabýval opravami a později i výrobou malých zemědělských strojů, ale velmi brzy se specializoval na výrobu čerpadel. Brzy proslul výrobou větrných motorů, které postupně vytlačily výrobky cizozemských firem a zcela ovládly tuzemský trh v Rakousku-Uhersku a v značném rozsahu se vyvážely na Balkán, do Ruska a na Střední východ.

Podnik **Kazeto** se sídlem v Přerově patřil se svými 1636 pracovníky rovněž mezi největší zaměstnavatele v okrese Přerov. Společnost Kazeto byla založena roku 1925 panem Karlem Zejdou (odtud pochází název společnosti: Karel ZEjda TOvárna). Od roku 1926 bylo Kazeto chráněno státní ochrannou značkou Kazeto a soustředilo se na výrobu kufrů a cestovních zavazadel z koženky a textilních materiálů. V roce 1931 rozšířil výrobu umělé kůže a následně v roce 1934 výrobu kovového kování kufrů a lepenky. Následovala výroba pro armádu jako námořnické kufry a pouzdra na dalekohledy. Výroba byla velmi dobře organizována a začínala se přibližovat pásové výrobě. V roce 1948 byla firma znárodněna. Výroba byla zachována a dále rozšířena pod značkou Kazeto, národní podnik. Firma vyráběla stále stejný sortiment. V 60. letech začalo Kazeto vyrábět kufry z plastických kůží. Na základě poptávky byla postavena nová hala na výrobu lepenky a v roce 1972 byla v ní výroba zahájena. Kazeto bylo v plném provozu až roku 1989, kdy byly postupně vytvářeny podmínky pro restituci, aby majetek byl vrácen dědicům zakladatele firmy.

Jediné větší zastoupení chemického průmyslu na území Olomouckého kraje v roce 1989 bylo dáno lokalizací **Chemických závodů** v okrese Přerov. Historie chemické výroby v Přerově sahá až do roku 1925, kdy zde byla založena první chemická továrna. Mezi lety 1932 – 1934 postihla závody výrobní krize, kterou ale podnik ustál bez větších problémů. V roce 1946 byla továrna znárodněna a začleněna do národního podniku „Synthesia chemické závody Semtín“. V polovině sedmdesátých let se podnik stal součástí koncernového podniku Chemopetrol pod novým názvem Přerovské chemické závody. Na konci roku 1989 však nesl podnik pouze název Chemické závody.

Obr.11: Areál Chemických závodů v Přerově.

Tab.10: Největší zaměstnavatelé v průmyslu v okrese Jeseník v roce 1989.

Podnik	Závod	Počet zam.
Rudné doly Jeseník	Jeseník, Lipová Lázně	1625
Moravolen Šumperk	Jeseník, Zlaté Hory	1443
Železářny Třinec	Jeseník	626
Českomoravský průmysl kamene HK	Jeseník, Písečná, Lipová Lázně	428
Severomor.dřevařské závody Šumperk	Jeseník, Žulová, Javorník	392

Zdroj: Databáze ekonomických ukazatelů za průmyslové provozovny, ČSÚ, 1990.

Samostatný okres Jeseník v roce 1989 neexistoval, byl součástí okresu Šumperk. Ale jelikož zdrojem pro tyto přehledy byla tabulka největších zaměstnavatelů v roce 1989 zpracovaná dle současného administrativního členění, bylo možné vytvořit i pro tento okres přehled největších zaměstnavatelů. V roce 1989 v okrese dominoval průmysl těžební, stavebních hmot, hutní a dřevozpracující. Čtyři z pěti největších podniků měly své závody v katastrech několika obcí. Jediným podnikem, který měl na území okresu Jeseník pouze jeden závod byl podnik **Železářny Třinec**. Železářny v Třinci patří k průmyslovým podnikům s nejdelší tradicí hutní výroby v České republice. Byly založeny v roce 1839. V roce 1946 byly železářny, které nebyly II. světovou válkou významně poškozeny, znárodněny. Rozvoj železáren pokračoval i v období socialistického Československa, kdy se rozvoji těžkého průmyslu přikládal značný význam.

V jesenickém regionu měl v průběhu historie vždy významné postavení těžební průmysl a odvětví zpracování kamene. Jednotlivé soukromé kamenické závody byly po roce 1945 konfiskovány a podřízeny národní správě. Od roku 1948 se dostaly do národního podniku Moravskoslezský průmysl kamene v Jeseníku, jehož organizace, sídlo i název se často měnily až po začlenění do národního podniku **Českomoravský průmysl kamene Hradec Králové** v roce 1966. Tento národní podnik měl v předrevolučním období na území okresu Jeseník několik závodů v katastrech obcí Jeseník, Písečná a Lipová Lázně, ve kterých zaměstnával dohromady 428 pracovníků.

Mezi největší zaměstnavatele na území okresu Jeseník v roce 1989 patřily i závody podniku **Severomoravské dřevařské závody Šumperk**. Podnik se specializoval na výrobu laboratorního a kancelářského nábytku a na konci roku 1989 zaměstnával v okrese Jeseník 392 pracovníků.

5.5. Průmyslová výroba na území Olomouckého kraje v roce 2001.

V návaznosti na změnu politické situace v České republice na konci osmdesátých a začátku devadesátých let se změnila i odvětvová struktura na území Olomouckého kraje. Obecně se stejně jako v celé České republice postupně snižovaly počty zaměstnanců v původně státem podporovaných odvětvích. Změnilo se také vnitřní uspořádání podniků, většina jich také přešla do rukou soukromých vlastníků. V souvislosti se stejným trendem jako v celé republice se zvyšoval poměr terciárního sektoru na celkové zaměstnanosti v hospodářství, a to zejména již výše zmíněným mechanismem terciarizace.

Tab.11: Počet pracovníků v průmyslových odvětvích k 31. 12. 2001 v Olomouckém kraji podle okresů.

Odvětví průmyslu	Olomouc	Šumperk	Přerov	Prostějov	Jeseník	Olom. kraj	ČR
Potravinářský	6214	2417	3062	2459	667	14819	178675
Textilní, oděvní a kožedělný	1968	2495	1644	6759	1379	14245	173360
Dřevozpracující	2261	1578	1391	1210	392	6832	97998
Papírenský a polygrafický	1418	1636	467	210	0	3731	59721
Chemický	1034	182	1258	257	85	2816	54562
Sklářský a stavebních hmot	244	864	366	149	227	1850	67209
Hutní a kovodělný	4804	3330	2360	2554	948	13996	196882
Strojírenský	7103	5010	4015	2285	452	18865	280211
Elektrotechnický	1363	2459	2233	181	51	6287	85228
Ostatní	2062	1276	1146	1080	437	6001	141770
Výroba a rozvod energií	1656	914	1272	639	211	4692	102576
Těžba	117	243	137	62	316	875	59645
Průmysl celkem	30244	22404	19351	17845	5165	95009	1497837

Zdroj: Český statistický úřad, SLDB 2001, vlastní výpočty.

Z dat ze Sčítání lidu, domů a bytů, které bylo provedeno v roce 2001 je zřejmý pokles celkové zaměstnanosti v průmyslu na území Olomouckého kraje v řádech desítek tisíc pracovníků. Velmi výrazný pokles zaměstnanosti je zřejmý zejména u odvětví strojírenského průmyslu. Naopak vzestup zaměstnanosti oproti stavu z roku 1989 zažilo odvětví potravinářského průmyslu.

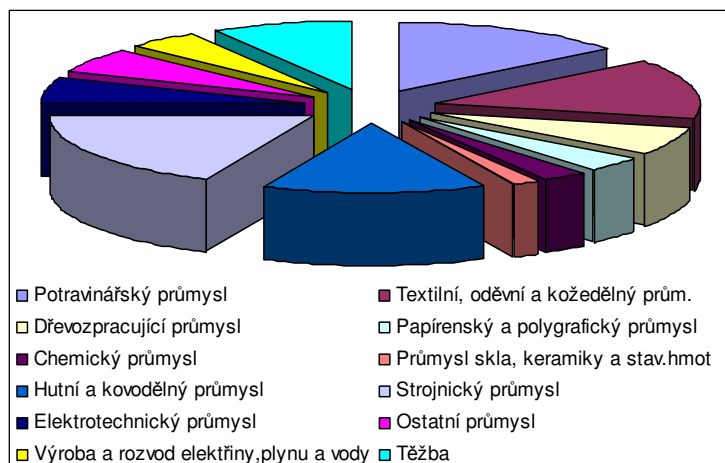
Tab.12: Podíl průmyslových odvětví na zaměstnanosti v Olomouckém kraji k 31. 12. 2001 podle okresů (%).

Odvětví průmyslu	Olomouc	Šumperk	Přerov	Prostějov	Jeseník	Olom. kraj	ČR
Potravinářský	5,34	3,80	4,46	4,57	3,06	4,57	3,4
Textilní, oděvní a kožedělný	1,69	3,92	2,39	12,25	6,33	4,39	3,3
Dřevozpracující	1,94	2,48	2,02	2,24	1,80	2,11	1,86
Papírenský a polygrafický	1,22	2,57	0,68	0,39	0,00	1,15	1,13
Chemický	0,89	0,28	1,83	0,47	0,39	0,87	1,04
Sklářský a stavebních hmot	2,10	1,36	0,53	0,27	1,04	0,57	1,28
Hutní a kovodělný	4,13	5,23	3,44	4,75	4,35	4,32	3,74
Strojnický	6,10	7,87	5,85	4,24	2,07	5,81	5,33
Elektrotechnický	1,17	3,86	3,25	0,33	0,23	1,93	1,62
Ostatní	1,77	2,00	1,67	2,00	2,01	1,85	2,69
Výroba a rozvod energií	1,42	1,44	1,85	1,19	0,97	1,44	1,95
Těžba	1,01	0,38	0,20	0,11	1,45	2,70	1,13
Průmysl celkem	25,98	35,19	28,20	33,16	23,73	29,29	28,51

Zdroj: Český statistický úřad, SLDB 2001, vlastní výpočty.

Podobně jako při vyhodnocování odvětvové struktury průmyslu ve sledovaném území v roce 1989 byly i údaje o počtu zaměstnaných v jednotlivých odvětvích z roku 2001 přepočítány na procentuální podíly jednotlivých průmyslových odvětví na celkové zaměstnanosti. Vysoké podíly na celkové zaměstnanosti v hospodářství vykazují podobně jako v roce 1989 v Olomouckém kraji odvětví potravinářského a strojírenského průmyslu spolu s agregovaným odvětvím textilního, oděvního a kožedělného průmyslu. Poměrně vyšší hodnoty vzhledem k průměru za celou Českou republiku vykazují na území Olomouckého kraje podíly odvětví dřevozpracujícího, hutního a kovodělného průmyslu a těžby.

Graf.2: Struktura zaměstnanosti v průmyslu Olomouckého kraje k 31. 12. 2001 (%).

Zdroj: Český statistický úřad, SLDB 2001, vlastní výpočty.

Tab.13 : Indexy specializace průmyslových odvětví v Olomouckém kraji k 31. 12. 2001 podle okresů.

Odvětví průmyslu	Olomouc	Šumperk	Přerov	Prostějov	Jeseník	Olom. kraj
Potravinářský	1,57	1,12	1,31	1,34	0,90	1,34
Textilní, oděvní a kožedělný	0,51	1,19	0,72	3,71	1,92	1,33
Dřezpracující	1,04	1,33	1,08	1,20	0,96	1,13
Papírenský a polygrafický	1,08	2,27	0,60	0,34	0,00	1,02
Chemický	0,85	0,27	1,76	0,45	0,37	0,84
Sklářský a stavebních hmot	1,64	1,06	0,41	0,21	0,81	0,45
Hutní a kovodělný	1,10	1,39	0,92	1,27	1,16	1,16
Strojnický	1,14	1,47	1,10	0,79	0,39	1,09
Elektrotechnický	0,72	2,38	2,01	0,20	0,14	1,19
Ostatní	0,65	0,74	0,62	0,74	0,75	0,69
Výroba a rozvod energií	0,73	0,74	0,95	0,61	0,49	0,74
Těžba	0,89	0,34	0,18	0,10	1,28	0,55
Průmysl celkem	0,91	1,23	1,00	1,16	0,83	1,03

Zdroj: Český statistický úřad, SLDB 2001, vlastní výpočty.

Stejně jako pro charakteristiku odvětvové struktury na území Olomouckého kraje v roce 1989 byly i z údajů za rok 2001 vypracovány indexy specializace jednotlivých průmyslových odvětví. Indexy specializace pro průmyslová odvětví na území Olomouckého kraje v roce 2001 poukazují podobně jako v roce 1989 na poměrně vyrovnanou odvětvovou strukturu.

Nejnižší hodnotu indexu specializace vykazovalo na konci roku 2001 průmyslové odvětví skla, keramiky a stavebních hmot, jež činila pouhých 0,45, následované odvětvím výroby a rozvodu energií a odvětvími průmyslu shrnutými do názvu ostatní průmysl. Naopak poměrně vysokou hodnotu indexu specializace, vzhledem k hodnotě téhož ukazatele za celou Českou republiku mělo v roce 2001 odvětví potravinářského průmyslu a agregované odvětví textilního, oděvního a kožedělného průmyslu. Hodnota indexu specializace obou zmiňovaných odvětví přesahovala 1,30, což lze považovat na úrovni kraje za významnou specializaci průmyslu v regionu. Za nejprůmyslovější okres lze v rámci Olomouckého kraje považovat okres Šumperk. Hodnotu 2,00 zde v roce 2001 překračovala hned dvě průmyslová odvětví. Stejně jako v roce 1989 v okrese Šumperk dominoval papírenský a polygrafický průmysl spolu s průmyslem elektrotechnickým. K výraznému poklesu hodnoty indexu specializace těchto odvětví nedošlo jednak díky jejich silné pozici v historickém průmyslovém vývoji regionu, a jednak díky okamžitému porevolučnímu využití zkušeností a stávajících výrobních

prostor těchto odvětví z období před rokem 1989. Poměrně vysokou hodnotu indexu specializace si podobně jako v roce 1989 udrželo i odvětví potravinářského průmyslu v okrese Olomouc, což je opět dáno zemědělským zaměřením oblasti Hané a rozsáhlou výrobní základnou z předrevoluční doby. Okres Přerov si v roce 2001 udržel vysokou hodnotu indexu specializace elektrotechnického průmyslu, na nějž byl výrobně zaměřen i v roce 1989. Také odvětví chemického průmyslu dosáhlo na území okresu Přerov v roce 2001 poměrně vysoké hodnoty indexu specializace, který se vyšplhal na hodnotu 1,76. I v okrese Prostějov vývoj a zaměření průmyslu v porevoluční době sledovalo historické trendy v regionu. Agregované odvětví textilního, oděvního a kožedělného průmyslu tak dosáhlo v roce 2001 velmi vysoké hodnoty indexu specializace, a to 3,71. Poměrně vysoký podíl indexu specializace má toto odvětví také v okrese Jeseník. Výrobní kapacity na území okresu Jeseník byly ale v roce 1989 zahrnuty do údajů za okres Šumperk, kam většina území později vzniklého okresu Jeseník původně spadala.

Podniková struktura na území Olomouckého kraje v roce 2005.

Tab.14: Největší zaměstnavatelé v průmyslu na území Olomouckého kraje v roce 2005.

Podnik	Závod	Počet zam.
Oděvní podnik, a.s.	Prostějov	3483
Meopta-optika, a.s.	Přerov	2232
Siemens Elektromotory s.r.o.	Mohelnice	1841
L.G. Phillips Displays ČR, s.r.o.	Hranice	1024
MORA MORAVIA, a.s.	Hlubočky	960
Kazeto, spol.s.r.o.	Přerov	960
M.L.S. Holice, spol. s r. o.	Olomouc	897
VOP-026 Šternberk, s.p.	Šternberk	848
OLŠANSKÉ PAPIRNY A.S.	Zábřeh,...	845
Unex a.s.	Uničov	811
Nestle Česko, s. r. o.	Olomouc	768

Zdroj: Centrum pro regionální rozvoj Masarykovy univerzity v Brně, 2007.

Z důvodu co největší aktuálnosti údajů pro vypracování charakteristiky současné podnikové struktury na území Olomouckého kraje, byla použita databáze průmyslových podniků za rok 2005, zpracovaná Centrem pro regionální rozvoj Masarykovy univerzity v Brně v roce 2007. Pozici největšího průmyslového podniku podle počtu zaměstnaných v Olomouckém kraji v roce 2005 jednoznačně zaujímal **Oděvní podnik, a.s.** Podnik sídlí od svého založení v Prostějově a v roce 2005 měl na území olomouckého kraje 3483 zaměstnanců. OP Prostějov Profashion jako jeden z nejvýznamnějších evropských producentů pánské a dámské konfekce je pokračovatelem dlouholeté krejčovské tradice

v Prostějově. Podnik vlastní síť 130 prodejen v České a Slovenské republice, kterou hodlá do roku 2012 rozšířit na 500. Z výroby Oděvního podniku, a.s. jde celkem 75% výroby na export, a to zejména do Velké Británie, Německa, Francie a skandinávských zemí. Obrat podniku dosáhl v roce 2005 3,5 mil. korun.

Pozici jednoho z největších zaměstnavatelů v kraji si v porevoluční době udržel i podnik **Meopta-optika, s.r.o.**, který se zabývá výrobou optických komponentů (čočky, hranoly, atd.), jemné mechaniky a vývojem optiky a mechaniky. V popisovaném roce měl podnik 2232 zaměstnanců. Výroba podniku byla často z historických důvodů zaměřena na vojenskou výrobu, ať už za první světové války nebo v době trvání Varšavské smlouvy, kdy vojenská výroba činila plných 75% výroby. V roce 1990 byla v Meoptě ukončena vojenská výroba a podnik se začal dělit na dceřinné akciové společnosti. Dceřiná společnost Gambro - Meopta s.r.o. se zabývá výrobou a montáží dialyzačních souprav. Meopta zůstává i v současnosti jediným optickým výrobcem v České republice a je stálým dodavatelem největších světových optických firem.

Podnik **Siemens Elektromotory, s.r.o.** se svým sídlem v Mohelnici je v současnosti třetím největším zaměstnavatelem v Olomouckém kraji. V roce 2005 podnik zaměstnával na území Olomouckého kraje 1841 pracovníků. Předmětem činnosti je výroba a prodej asynchronních elektromotorů velikosti 56 až 315 mm a provozování velkoobchodu se stroji a technickými potřebami. Hlavními zákazníky firmy jsou výrobci čerpadel, kompresorů a klimatizačních zařízení. V ČR působí firma jako Siemens Elektromotory s.r.o. od roku 1994, kdy navázala v Mohelnici na elektrotechnickou tradici podniku MEZ Mohelnice. Vlastní dva závody, které se nacházejí ve Frenštátě pod Radhoštěm a v Mohelnici. 87% výroby jde na export a to zejména do Nizozemska, Švédska, Itálie, Slovenska, Argentiny a Sýrie.

Obr.12: Interiér výrobní haly podniku Siemens Elektromotory, s.r.o. v Mohelnici.

LG.Philips Displays ČR, s.r.o. celosvětová jednička na trhu s obrazovkami, s jedním ze závodů v Hranicích zaměstnává ve svém moderním provozu v současné době přes tisícovku pracovníků. Firma je společným podnikem obchodu s obrazovkami LG Electronics v Koreji a společností Royal Philips Electronics v Nizozemsku. V roce 2004 se podnik na celkovém trhu obrazovek pro televize i počítače podílel 28 procenty. Dnes obsahuje obrazovku ze společnosti LG.Philips Displays vždy jedna ze čtyř televizí nebo počítačových monitorů vyrobených kdekoliv na světě. V ČR firma založila svou pobočku v právě zmiňovaných Hranicích na Moravě, když postavila nové moderní haly tzv. na zelené louce a poskytla tak pracovní místa v regionu postiženém nezaměstnaností. V současné době však výroba v novém závodě v Hranicích upadá a uvažuje se o jejím ukončení nebo o přesunu do jiné země.

V obci Hlubočky-Mariánské údolí úspěšně navazuje na historické základy podnik Mora Moravia, s.r.o. **Mora Moravia, s.r.o.** je přední výrobce domácích spotřebičů varné techniky značky MORA. Společnost se pyšní bohatou historií a je známá nejen v České republice, ale i v zahraničí. Dnes je společnost Mora Moravia, s.r.o. největším českým výrobcem sporáků a vestavných spotřebičů varné techniky v České republice a ke konci roku 2005 zaměstnávala 960 pracovníků. Dne 1. ledna 2000 byla z podniku odštěpena sesterská společnost Mora Aerospace, a. s., která vznikla z bývalé letecké divize podniku. V roce 2005 se podnik stává součástí skupiny Gorenje gospodinjski aparati, d.d., Slovinsko. Společnost plánuje ztrojnásobit výrobu sporáků na přibližně jeden milion ročně. 71% současné výroby je určeno pro export a to převážně do Ruska, Francie, Polska a na Slovensko.

Podnik **Kazeto, spol. s r.o.** se sídlem v Přerově patří se svou téměř tisícovkou pracovníků rovněž mezi největší zaměstnavatele v kraji. Společnost Kazeto se od svého založení v roce 1925 soustředila na výrobu kufrů a cestovních zavazadel z koženky a textilních materiálů. Společnost byla vlastněna státem do roku 1997, kdy byla ukončena privatizace a podnik byl vrácen do rukou původních majitelů. Bohužel byl proces privatizace velmi dlouhý a díky tomu byla většina původních obchodních trhů podniku ztracena. Bylo to náročné období, neboť bylo potřeba nahradit ztracené trhy a pozice novými a zajistit provoz podniku. Z důvodu velké konkurence v oblasti cestovních zavazadel se společnost více zaměřila na výrobu lepenkového zboží. Majitelům se podařilo získat nové obchodní partnery a udržet společnost v chodu. K nejvýznamnějším teritoriím, na které firma Kazeto v té době dodávala a stále dodává, patřily Německo, Rakousko, Švýcarsko, Francie a Skandinávské země. Důležitou roli hrály též dodávky na tuzemský trh. Společnost patří mezi největší dodavatele firmy IKEA po celém světě. Tato skutečnost napovídá, že firma má bohaté zkušenosti na mezinárodních trzích a je schopna vyrobit zboží vysoké kvality za rozumnou cenu. Společnost Kazeto, s.r.o. se v současné době specializuje na výrobu produktů v následujících oblastech-kancelářská řada, výrobky pro domácnost, výrobky pro děti a lepenkové kufry. Větší část produkce firmy (cca 96%) je exportována do zahraničí jak distributorům a velkoobchodům, tak i do maloobchodních sítí zejména do západní Evropy, Skandinávie a USA.

Obr.13: Areál podniku Kazeto v Přerově (vpravo od železničního mostu).

Firma **MLS Holice, spol. s r. o.**, v Olomouci-Holici je českou dceřinou společností francouzské Leroy Somer. Specializuje se na výrobu elektrických točivých strojů, zejména na náhradní zdroje elektřiny, jako jsou alternátory. Druhá velká část firmy se zabývá opravami elektromotorů, a pokračuje tak jako nástupnická firma v tradici původní továrny Wagner a Křižík, založené již v roce 1922. V 50. letech minulého století byla holická továrna začleněna do společnosti MEZ Mohelnice, v 60. letech zahájila kromě toho výrobu speciálních elektromotorů. V roce 1994 vstoupil do firmy francouzský kapitál-Motory Leroy Somer. Výrobní program, tedy výroba i opravy, zůstává nezměněn, změnil se jen sortiment výroby. V roce 2001 byl v průmyslové zóně postaven druhý závod, kde se vyrábějí motory pro větrné elektrárny a alternátory nadstandardních velikostí. Celých 97% výroby podniku míří za hranice státu a to do zemí EU, Asie, Afriky či do USA nebo Austrálie.

VOP-026 Šternberk, s.p. je státní podnik založený Ministerstvem obrany ČR v r. 1951. Hlavním výrobním programem dnešní divize „Vojenská výroba“ byly opravy transportérů, automobilů a tanků. Postupně docházelo ke specializaci a v současné době jsou v podniku opravovány, rekonstruovány a modernizovány zejména bojová vozidla pěchoty, obrněné transportéry, podvozky speciálních vozidel a ženíjní technika. Všechny tyto činnosti zabezpečuje podnik svým vlastním konstrukčním a technologickým vývojem. Tradičním zákazníkem je Armáda České republiky. Od roku 1995 podnik rozvíjí strojírenskou výrobu pro civilní použití, zejména opracované svařence pro výrobu stavebních a silničních strojů v divizi Strojírenská výroba. Podíl výroby na export je poměrně malý, jen 35% a směřuje do sousedního Německa a do Švédska a Nizozemí.

Obr.14: Vojenský opravárenský podnik ve Šternberku.

Akciová společnost **Olšanské papírny, a.s.** se sídlem v závodě Lukavice u Zábřehu na Moravě patří dlouhodobě mezi významné papírenské firmy působící na trhu v České republice. Jako v jediné ruční papírně ve střední Evropě se zde vyrábí papír původním způsobem nepřetržitě od dob založení papírny. Tato výroba s unikátním dodržováním tradic, byla mimo jiné oceněna i generálním komisařem na světové výstavě EXPO 2000 v Hannoveru. V roce 2004 byla Ministerstvem kultury ČR podána žádost o zařazení Ruční papírny ve Velkých Losinách na seznam památek UNESCO. Od roku 2000 Olšanské papírny dokazují svou silnou pozici na trhu pravidelným nárůstem objemu výroby papíru. V současné době vyrábí Olšanské papírny v 5 závodech (Jindřichov, Vlčice, Aloisov, Lukavice a Velké Losiny) cca 80.000 tun grafických, kancelářských a balících papírů ročně. Přibližně 65% výroby jde na export, převážně do zbytku Evropy a USA.

Podnik **UNEX a.s.** je od roku 1993 je soukromou společností s novým obchodním názvem UNEX a.s. Strojírensko-metalurgický komplex UNEX a.s. se specializuje na zařízení pro těžbu nerostných surovin. K současné produkci podniku rovněž patří svařované ocelové konstrukce mostů, výrobních nebo sportovních hal. Díky vlastní slévárně a kovárně je UNEX a.s. soběstačným v zajišťování odlitků a výkovek pro svou vlastní výrobu a většinu své produkce dodává významným světovým společnostem. V roce 2006 společnost Unex a.s. investovala do rozvoje své výroby celkem 74 mil. korun , což je meziročně více o 5 mil. korun. Největší investici představovala nová lakovna.

Vývojem, výrobou a prodejem čokoládových výrobků a nečokoládových cukrovinek (Nestlé, Orion, Deli, Jojo, Bon pari); obchodem s potravinářským zbožím (dehydratované a instantní polévky, bujóny, koření, Maggi; kávou a kávovými speciality Nescafé, Caro, Ricoré; instantními nápoji Nesquik, Granko; dětskou výživou Nestlé ; cereáliemi Nestlé; potravinami pro domácí zvířata Friskies a Darling se zabývá společnost **Nestlé Česko s.r.o.** Nejstarší doložená zmínka související s obchodními aktivitami společnosti Nestlé na našem území je z roku 1890. V roce 1935 byla v Praze založena samostatná společnost „Nestlé a.s. pro výrobu a prodej potravin“. V následujícím roce byl uveden do provozu první závod v Moravském Krumlově. Nestlé se tak stalo prvním výrobcem sušeného mléka a dětské výživy v ČSR. Přímá kontinuita podnikání Nestlé v Československu byla přerušena znárodněním průmyslu v roce 1948. Firma Nestlé se později stala jedním ze strategických partnerů při privatizaci a.s.

Čokoládovny. Tento krok jí umožnil navázat na dlouhou domácí tradici výroby čokolády a cukrovinek vybudováním silných značek jakými jsou například Orion, Zora, Sfinx, Hašlerky, Bon-Pari, Kofila nebo Deli. Nestlé Česko s.r.o. zaměstnávalo ke konci roku 2005 v Olomouckém kraji 768 pracovníků.

Stejně jako v případě charakteristiky průmyslové výroby na popisovaném území v roce 1989, byly i pro odvětvovou strukturu průmyslu v roce 2005 zpracovány tabulkové přehledy pro jednotlivé okresy Olomouckého kraje.

Tab.15: Největší zaměstnavatelé v průmyslu v okrese Olomouc v roce 2005.

Podnik	Závod	Počet zam.
Mora Moravia, a. s.	Hlubočky	958
M.L.S. Holice, spol. s r. o.	Olomouc	897
VOP-026 Šternberk, s.p.	Šternberk	848
Unex a.s.	Uničov	811
Nestlé Česko, s. r. o.	Olomouc	768
MORA Aerospace a.s.	Hlubočky	761

Zdroj: Centrum pro regionální rozvoj Masarykovy univerzity v Brně, 2007.

Na území okresu Olomouc bylo v roce 2005 lokalizováno hned pět z desítky největších zaměstnavatelů v celém Olomouckém kraji. Kromě výše zmíněných podniků měla v roce 2005 významné postavení v okrese Olomouc sesterská společnost podniku Mora Moravia, s.r.o. – **Mora Aerospace, a.s.**, založená v roce 2000. Podnik byl posléze odkoupen americkou společností Honeywell. Společnost Honeywell jej zařadila do své divize Engines Systems & Services a je výhradním odběratelem společnosti Mora Aerospace, a.s. Podnik Mora Aerospace, a.s. je významným dodavatelem leteckých komponentů, pro své zákazníky produkuje plechové a žárové díly leteckých a turbínových motorů, komponenty do energetických jednotek a díly z nerezavějící oceli. Díly vyrobené ve firmě Mora Aerospace můžete najít ve většině dopravních Boeingů a Airbusů, obchodních letadel typu Dassault Falcon, Cessna Citation atd. Z tohoto je patrné, že velká část výroby (92%) je určena pro export a to zejména do USA a Německa. V současné době bude podnik Mora Aerospace, a.s. rozšiřovat svou výrobu a to plánovaným přesunem části své severoamerické výroby do ČR. V Hlubočkách – Mariánském údolí je již nyní započata stavba nových výrobních prostor. Tímto krokem podnik výrazně přispěje k zlepšení zaměstnanosti v Olomouckém kraji.

Tab.16: Největší zaměstnavatelé v průmyslu v okrese Prostějov v roce 2005.

Podnik	Závod	Počet zam.
Oděvní podnik,a.s.	Prostějov	3483
DT výhybkárna a mostárna a.s.	Prostějov	554
Makovec a.s.	Prostějov	355
Mubea - HZP s.r.o.	Prostějov	305
Toray Textiles Central Europe s.r.o.	Prostějov	276

Zdroj: Centrum pro regionální rozvoj Masarykovy univerzity v Brně, 2007.

V okrese Prostějov má stejně jako v historii významné postavení agregované odvětví textilního, oděvního a kožedělného průmyslu. Dominantní pozici v rámci okresu Prostějov i území celého kraje měl v roce 2005 Oděvní podnik s 3483 zaměstnanci. Významným prostějovským zaměstnavatelem byla v roce 2005 firma **DT výhybkárna, a mostárna a.s.**, jejíž historie se v Prostějově píše již od počátku minulého století. Roku 1900 založil Vilém Doležal svou zámečnickou živnost a za pozdější spolupráce s p. Václavem Těhníkem vznikla roku 1907 veřejná obchodní společnost Doležal-Těhník, zámečnictví Prostějov. V roce 1912 splnila rozvíjející se společnost tehdejší kritéria pro zaprotokolování firmy a změnila název na Doležal a Těhník, továrna na železné zboží, Prostějov. Jako soukromý podnik však továrna byla roku 1948 znárodněna a začleněna do n.p. Báňská a hutní společnost v Praze. Novodobý rozvoj společnost zaznamenává až v roce 1992, kdy byla založena pod názvem Železářny D+T, spol. s r.o. Jejím vznikem byl položen základ k navázání na dobré jméno dříve velmi známé firmy. V roce 1995 změnila firma název na DT výhybkárna a mostárna, spol. s r.o., čímž deklarovala svoje hlavní obory činnosti. V roce 1998 se firma restrukturalizovala, vznikly závody– výhybkárny, mostárny, energeticko-strojírenského závodu a závodu montáží a staveb. Od roku 2004 změnila společnost právní formu a u Krajského soudu v Brně byla zaregistrována jako DT výhybkárna a mostárna a.s. Současně s touto změnou došlo ke zrušení závodu montáží a staveb a k začlenění jeho služeb do činnosti závodů výhybkárna a mostárna.

Novodobá historie firmy **Makovec, a.s.** se začala psát 10. května 1991, kdy Alois Makovec získal živnostenské oprávnění k podnikání v oboru Řezník uzenář. Navázal tak na tradici svého otce a dědů, kteří v tomto oboru podnikali od nepaměti. V dubnu 1992 podepsalo šest společníků společenskou smlouvu a založilo tak firmu Makovec v.o.s. Činnost firmy Makovec v.o.s. se během několika měsíců natolik rozrostla, že jí přestala stačit kapacita provozovny v Seloutkách, proto si koncem roku 1993 pronajala

jatka a výrobu v areálu ZD v Kostelci na Hané. Začátkem roku 1995 koupila společnost Makovec v.o.s. objekt nákupního střediska ve Smržicích a po jeho rekonstrukci zde v roce 1997 otevřela moderní provoz na zpracování masa a výrobu uzenin, který dále rozšířila v roce 2000. Během roku 1999 pak prošla rekonstrukcí a modernizací také provozovna v Kostelci na Hané. Touto úpravou získaly oba provozy charakter závodů. V roce 2002 byla provedena transformace firmy na akciovou společnost, přičemž vedení společnosti zůstalo nezměněné. Ke konci roku 2005 zaměstnávala tato původně rodinná firma na 355 pracovníků.

V roce 1997 vznikla v Prostějově sloučením s původní firmou HZP firma Mubea - HZP s.r.o., s cílem založení moderního podniku na výrobu pružin pro průmysl osobních automobilů a s lepší dostupností pro zákazníky v teritoriu střední a východní Evropy. V letech 2001 - 2004 došlo k významnému získání nového komplexu hal o rozloze 15 000 m² v areálu firmy HZP a začala jejich postupná renovace.

Obr.15: Areál podniku Mubea – HZP, s.r.o.

Jedním z největších zaměstnavatelů na území okresu Prostějov byl s 276 pracovníky podnik **Toray Textiles Central Europe, s.r.o.** Společnost byla založena 5. září 1997 zápisem do Obchodního rejstříku České Republiky jako výrobce vysoce kvalitních polyesterových tkanin určených převážně pro evropský trh. Od září 1997 byly veškeré aktivity směřovány k získání stavebního povolení a územního rozhodnutí. Toho bylo dosaženo v březnu 1998. V dubnu byly zahájeny stavební práce. Souběžně s dokončením hrubé stavby koncem roku 1998 bylo započato s instalací technologie energobloku a od ledna následujícího roku technologie výrobní, na jejíž instalaci se podíleli mimo jiné i první zaměstnanci. Zkušební provoz byl zahájen v červnu 1999 a

plánované produkce bylo dosaženo v listopadu 1999. Do budoucna uvažuje společnost Toray Textiles Central Europe, s.r.o. o rozšíření výrobní kapacity v Prostějově. V současnosti se již pracuje na různých studiích tohoto záměru.

Obr.16: Podnik Toray Textiles Central Europe, s.r.o. v Prostějově.

Tab.17: Největší zaměstnavatelé v průmyslu v okrese Šumperk v roce 2005.

Podnik	Závod	Počet zam.
Siemens Elektromotory s.r.o.	Mohelnice	1841
Olšanské papírny, a.s.	Leština, Aloisov,..	845
Pars nova a.s.	Šumperk	760
Hella Autotechnik Nova, s.r.o.	Mohelnice	565
Klein & Blažek s. r. o.	Štítý	528

Zdroj: Centrum pro regionální rozvoj Masarykovy univerzity v Brně, 2007.

Podniky okresu Šumperk se na konci roku významně podílely na zaměstnanosti v průmyslu na území Olomouckého kraje. Mezi pěti největších podniků se s téměř 800 zaměstnanci zařadil i nástupce Železničních opraven a strojůren se sídlem v Šumperku společnost **Pars nova, a.s.** Nová etapa v historii podniku se začala psát roku 1993, a to privatizací Šumperských železničních opraven a strojůren společností Pars DMN s.r.o. Šumperk. V tomto období bylo také vedením rozhodnuto o rozšíření činností firmy o opravy dalších řad železničních vozidel a také tramvajů. Od 1. srpna 2000 byla založena akciová společnost s novým názvem Pars nova a.s. Dnes se může v České republice z nejvýznamnějších firem v oboru Pars nova a.s. pochlubit širokým sortimentem prováděných oprav a modernizací jak železničních vozidel, tak i tramvajů

a od r. 2000 i trolejbusů, a to nejen pro zákazníky z ČR, ale také ze SR, Ukrajiny, Bosny a Hercegoviny a dalších evropských zemí.

Firma **Hella Autotechnik, s.r.o.** Mohelnice byla založena v roce 1992 jako stoprocentní dceřiná společnost německého koncernu Hella KgaA Hueck & Co. Strategickým rozhodnutím HKG bylo následovat firmu Volkswagen do České republiky a založit zde závod na výrobu světelné techniky pro nové typy vozů Škody Auto a.s. Ve svém závodě v Mohelnici podnik v roce 2005 zaměstnával 565 pracovníků. Výstavba závodu je jednou z největších zahraničních zahraničních investic v regionu po roce 1989.

Výrobní program státního podniku Jesan Štítý, který sestával z výroby dílů pro sériovou výrobu automobilů v a.s. Škoda Mladá Boleslav a tradiční výroby drobných elektrotechnických výrobků (zvonků, gongů, transformátorků a jiných výrobků) se stal základem i pro činnost nové společnosti, již se stala společnost **Klein & Blažek, s. r. o.** Tradice třiceti úspěšných let dodavatele do automobilového průmyslu, dobré jméno společnosti v oblasti jakosti i spolehlivosti dodávek a zkušenosti managementu byly dále rozvinuty při podstatném rozšíření výroby, výrobních ploch, zaměstnanosti i jakosti výroby. V okamžiku privatizace se s.p. Jesan nacházel v období hospodářského útlumu, měl celkem 141 zaměstnanců. Společnost Klein & Blažek spol. s r.o. se vyprofilovala jako osvědčený a spolehlivý dodavatel většinou jednotlivých kovových lisovaných a obráběných, technicky náročných dílů s vysokou sériovostí pro zákazníky z automobilového průmyslu a na konci roku 2005 zaměstnávala už 528 pracovníků.

Tab.18: Největší zaměstnavatelé v průmyslu v okrese Přerov v roce 2005.

Podnik	Závod	Počet zam.
Meopta-optika, a.s.	Přerov	2232
L.G. Phillips Displays ČR, s.r.o.	Hranice	1024
Kazeto, spol.s.r.o.	Přerov	960
PSP Engineering a.s.	Přerov	675
PRECHEZA a.s.	Přerov	608
PSP Slévárna a.s.	Přerov	384

Zdroj: Centrum pro regionální rozvoj Masarykovy univerzity v Brně, 2007.

V roce 1990 došlo k transformaci Přerovských strojírén na akciovou společnost. V roce 1995, současně se vznikem holdingového uspořádání skupiny Přerovských strojírén, vznikly společnosti **PSP Engineering**, **PSP Slévárna**, **PSP Speciální slévárna**, **PSP Převodovky** a **Spojky** a **PSP Technické služby**. První dvě jmenované společnosti

Přerovského holdingu se v současnosti významně podílejí na zaměstnanosti v okrese. Dohromady tyto fragmenty původního předrevolučního podniku zaměstnávaly na konci roku 2005 přes 1000 lidí.

V dubnu 1990 byly schváleny stanovy firmy **Precheza a.s.** Přerov. Ničivé povodně v červenci roku 1997 zasáhly celý areál podniku, škody dosáhly značné výše a na více než jeden měsíc byla odstavena výroba. Na krátkou dobu bylo rovněž nutné se vrátit k původnímu železničnímu napojení z počátku 20. století, kdy voda při povodni zničila podnikový železniční most. Popisovaný rok 2005 patřil v Precheze k velmi náročným rokům z hlediska vývoje produkce. Realizace investic na zvýšení kapacity titanové běloby umožnila další nárůst výroby této speciality o 11%. V souvislosti s nárůstem produkce tohoto hlavního výrobku byla zvýšena výroba kyseliny sírové o 7% a výroba sádrovce pro cementárny o 13%.

Tab.19: Největší zaměstnavatelé v průmyslu v okrese Jeseník v roce 2005.

Podnik	Závod	Počet zam.
Řetězárna a.s.	Česká Ves	331
Omya a.s.	Vápenná	163
Plastkon product s.r.o.	Mikulovice	145
Moravolen a.s.	Jeseník	129
Velobel, s.r.o.	Zlaté Hory	71

Zdroj: Centrum pro regionální rozvoj Masarykovy univerzity v Brně, 2007.

Na zaměstnanosti v průmyslu Olomouckého kraje se nově vzniklý okres Jeseník příliš nepodílí. Největším zaměstnavatelem v okrese na konci roku 2005 byl podnik Řetězárna, a.s., který zaměstnával pouhých 331 pracovníků. **Řetězárna a.s.** má své sídlo v obci Česká Ves, která volně navazuje na okresní město Jeseník ve směru na Mikulovice - státní hranice s Polskem. Řetězárna byla založena v roce 1894. V rámci velké privatizace byla. Řetězárna v roce 1992 zprivatizována a od roku 1993 má formu akciové společnosti. Hlavní výrobní program společnosti je výroba svařovaných článkových řetězů od Ø 2 mm do Ø 60 mm v jakosti 24 až 80. Dále pak výroba řetězového kovaného příslušenství. Jsou to různé háky, třmeny, spojky atd. Třetím nosným pilířem výroby je tažený drát. Až 60% produkce společnost jde na export. V současné době podnik dodává do 36 států světa. Největší odběratelé jsou zákazníci v Německu, Anglii, Polsku, Španělsku, Norsku, Itálii, Slovensku, Slovinsku, Venezuele, Austrálii, Rakousku, Maďarsku, Chorvatsku aj.

Obr.17: Areál Řetězárny, a.s. v České Vsi u Jeseníku.

Omya a. s. (dříve Teramo Vápenná a. s.) patří rovněž mezi nejvýznamnější firmy v Jesenickém regionu. Byla založena v roce 1967 jako jeden ze závodů státního podniku RD Jeseník s cílem stoprocentního využití suroviny – mramoru nacházejícího se v nedalekém lomu. V této době se závod zabýval výrobou stavebních hmot pro dokončovací práce, mramorových desek a betonových výrobků. Od roku 1989 firma vyrábí velmi jemně mletá plniva, která se stala nosným programem do budoucna. V roce 1993 byl podnik zprivatizován, přičemž významný podíl získala firma OMYA GmbH Gummern – Rakousko.

Firma **Plastkon product s.r.o.** se sídlem v obci Mikulovice zaujímá významné místo ve výrobě a prodeji širokého sortimentu plastových produktů. Firma vznikla v roce 1998, zaměstnává odborníky, kteří mají dlouholeté zkušenosti s výrobou a prodejem plastových výrobků. Historie lisování plastových hmot se na Jesenicku datuje od roku 1867, kdy byla ve Vrbně ve Slezsku založena firma Grohman, zabývající se výrobou kovového spotřebního zboží. Podnik od začátku své existence navazoval na tradice strojírenské výroby, hlavně v oblasti výroby přesných lisovacích nástrojů – forem. Později rozšířil svůj výrobní program o výrobu výlisků z termoplastických hmot. Při centralizaci průmyslu v 60. letech došlo vzhledem k získaným zkušenostem a kvalitnímu profesnímu obsazení podniku Lisovny nových hmot Vrbně pod Pradědem k přičlenění dalších závodů, zabývajících se zpracováním plastů a tak vznikl jeden z největších zpracovatelů plastů v republice – Lisovny nových hmot, národní podnik, Vrbně pod Pradědem s pobočnými závody Bruntál, Budišov nad Budišovkou,

Chuchelná, Leskovec, Lutín, Mikulovice a Vyškov. V roce 1990 došlo k rozdělení národního podniku na samostatné právní subjekty.

Podnik **Moravolen, a.s.** Šumperku fungoval v téměř nezměněné podobě s osmi dílčími závody od roku 1952 prakticky až do roku 1989, kdy vlivem politických změn začala probíhat privatizace. Ta zasáhla i Moravolen, ze kterého se postupně vyčlenily některé závody až ke konečnému počtu tří základních výrobních závodů - přádelny, tkalcovny a úpravny. Po dokončení privatizace společnosti v roce 1996, došlo v následujících letech k revitalizaci a restrukturalizaci společnosti. V letech 1997 až 1998 se postupně společnost Moravolen začlenila do skupiny Hybler Group. Moravolen a. s. v současné době vyrábí nejen hladká plátna, ale i tkaniny se složitými žakárskými vzory. Zabývá se konečnou úpravou utkaného materiálu od bělení, barvení a po zvolenou finální úpravu a jejím konfekčním zpracováním. Ve svém závodě v Jeseníku zaměstnával podnik na konci roku 2005 129 pracovníků.

Pouhých 71 zaměstnanců měla v roce firma **Velobel, s.r.o.** ze Zlatých Hor. Firma Velobel patří k nejvýznamnějším českým výrobcům součástí, doplňků a příslušenství pro jízdní kola. Navazuje na tradici, která byla založena ve městě na počátku 20. století. Vzhledem k poměrně rozsáhlému strojnímu vybavení narůstá podíl zakázkové strojírenské výroby zejména pro nábytkářství a stavebnictví. Významnou součástí aktivit je i zakázkové galvanické pokovení. Z celkového objemu výroby je přes 70% exportováno do více jak 15 zemí celého světa.

Obr.18: Podnik Velobel, s.r.o. ve Zlatých Horách.

6. Přímé zahraniční investice a jejich vliv na průmysl Olomouckého kraje.

6.1. Přímé zahraniční investice – názory, vymezení, situace v ČR po roce 1989.

Problematika přímých zahraničních investic je v posledních letech velmi často diskutovanou tematikou jak v denním tisku, vládních dokumentech, publikacích mezinárodních institucí, tak v odborných článcích a vědeckých časopisech. Většina regionalistů dnes považuje přímé zahraniční investice za jednu z nejefektivnějších metod rozvoje především regionálních ekonomik a výše jejich přílivu je jedním ze základních ekonomických indikátorů národních ekonomik (Tonev, P., Toušek, V., 2002).

Proces globalizace a nejrůznější formy technologických inovací přinášejí firmám a podnikům investiční příležitosti po celém světě. Přímá zahraniční investice je jednou z možností, jak může firma expandovat na mezinárodní trhy. V České republice se význam faktorů podmiňujících investování pro ekonomický rozvoj ještě před několika lety hluboce podceňoval a doceněn byl teprve po nástupu recese ve druhé polovině devadesátých let (podobně také Viturka, M., 2000).

Výsledkem byla ztráta prestiže naší země a současně také problémy s ekonomickým růstem. Zdaleka však tehdy nešlo pokládat toky mezinárodního kapitálu na území České republiky za nízké. Potíže spíše souvisely s nízkou pružností domácích podniků, bank, obecních úřadů a vlády a schopností reagovat na podněty vyvolané nově přichozím kapitálem. Problém způsoboval ve velké míře také oficiální postoj české vlády k zahraničním investicím a investorům, který byl až do roku 1998 poměrně negativistický a nevstřícný, čímž nastavoval určitý „objektiv nedůvěry“ pro celou českou ekonomiku a společnost. V době před zmiňovaným rokem 1998 se nesl průmyslovým prostředím názor, že zatímco Česká republika má před sebou ještě velmi dlouhou cestu k integraci mezi světové ekonomiky, tempo přílivu přímých zahraničních investic se bude zřejmě zrychlovat během několika málo příštích let. Zahraniční společnosti, které se od té doby u nás dobře zavedly naznačují, že ve svém růstu budou chtít pokračovat i v budoucnu.

F., W., Carter (2000) shrnuje, že příliv zahraničních investic do České republiky s sebou přináší řadu výhod. Investice na zelené louce generovaly po roce 1989 nejen tisíce pracovních příležitostí nejen v „tradičních“ průmyslových oborech s nízkými požadavky na kvalifikaci a nižším platovým ohodnocením, ale také množství pozic pro vrcholový management a odborníky s velmi vysokými příjmy. Např. V. Toušek, J. Kunc, (2003) nebo M. Vančura (2004) upozorňují na v posledních letech v ČR pozitivní jev, kterým se stává skutečnost, že řada významných zahraničních firem se naopak odklání od výstavby výrobních kapacit méně náročných na kvalifikovanou pracovní sílu k budování svých technických a vývojových center. Tato by měla zaměstnávat převážně mladé vysokoškoláky - absolventy technických univerzit, kterých je v ČR poměrně značný počet. Ze zahraničních renomovaných firem, oznámila jako první (v roce 2001), svůj záměr zřídit technické a vývojové centrum v ČR, počítačová firma IBM. Za své sídlo si vybrala areál Českého technologického parku v Brně, který sousedí se zdejší Vysokým učení technickým (VUT). Obdobný záměr představila automobilka Mercedes Benz, která zahájila výstavbu technologického centra v průmyslové zóně Borská pole v Plzni, včetně zkušební a vývojové dílny. Tato bude orientována na vývoj prototypových dílů a vývoj zakázkových typů osobních automobilů. Činnost centra byla zahájena v roce 2004 a do konce roku 2007 by zde mělo být zaměstnáno až 170 osob, z toho asi polovina ve vývoji.

Zavedením systému investičních pobídek byl vytvořen významný předpoklad ke zvýšení přílivu přímých zahraničních investic do České republiky v oblasti investic do zpracovatelského průmyslu, který v této práci primárně sledujeme. Cílem zavedení tohoto systému byla motivace domácích a zahraničních investorů k investicím do technologicky vyspělejších oborů zpracovatelského průmyslu v ČR. Celý systém investičních pobídek se skládá z několika částí. Kromě samotných investičních pobídek stanovených zákonem (viz dále) patří do systému ještě tři doprovodné programy:

- Program podpory subdodavatelů,
- Program podpory rozvoje průmyslových zón,
- Rámcový program pro podporu technologických center a center strategických služeb.

System byl vytvářen ve spolupráci všech věcně zainteresovaných resortů pod patronací Ministerstva průmyslu a obchodu a agentury CzechInvest a jeho fungování by nebylo možné bez jejich aktivní spolupráce.

Určitým vyvrcholením procesu podpory investování v ČR bylo schválení zákona č. 72/2000 Sb., o investičních pobídkách, který nabyt účinnosti dnem 1. května 2000. Celé koncipování zákona bylo průběžně konzultováno s příslušnými partnery v EU; Evropská komise následně konečnou podobu zákona hodnotila kladně. Investiční pobídky jsou jednou z forem veřejné podpory, a jako takové podléhají rovněž režimu zákona č. 59/2000 Sb., o veřejné podpoře.

System investičních pobídek zahrnuje slevy na daních z příjmu, dotace na vytváření nových pracovních příležitostí, dotace na školení a rekvalifikace zaměstnanců a dotace obcím na technické vybavení území.

Podle Ministerstva průmyslu a obchodu se investičními pobídkami v roce 2004 rozumělo:

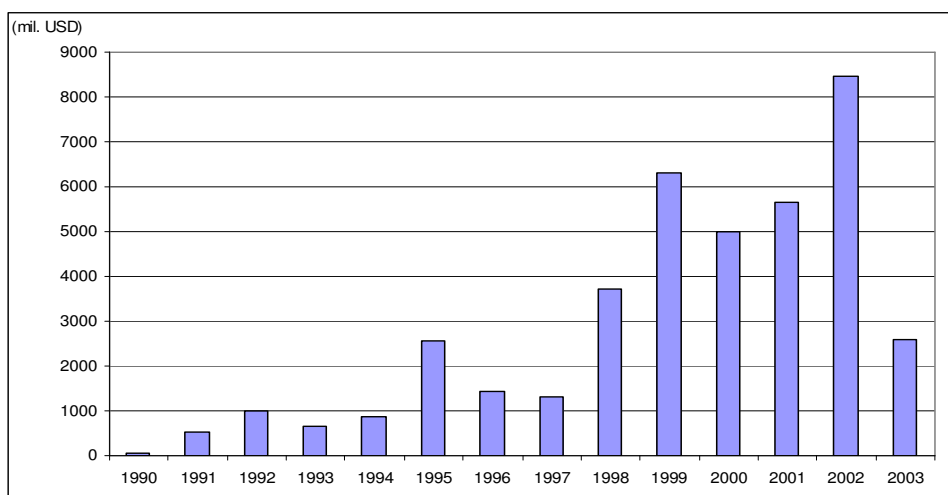
- slevy na daních z příjmu právnických osob po dobu 10 let (nově založené společnosti) nebo částečná sleva na dani po dobu 5 let (u již existujících právnických osob),
- převod technicky vybaveného území za zvýhodněnou cenu,
- hmotná podpora vytváření nových pracovních míst (až do 200 000 Kč na zaměstnance)
- hmotná podpora rekvalifikace zaměstnanců (až do výše 35 % nákladů na školení),
- převod pozemků podle zvláštního právního předpisu, evidovaných v katastru nemovitostí jako zemědělské pozemky a převod ostatních druhů pozemků, a to za ceny zjištěné podle zvláštního právního předpisu účinného ke dni uzavření smlouvy o převodu. Zvláštní zákony omezující převody pozemků ve vlastnictví České republiky tím nejsou dotčeny.

Podmínky pro udělení investičních pobídek stanovuje Ministerstvo průmyslu a obchodu následovně:

- investice musí být provedena do odvětví zpracovatelského průmyslu, buďto do jednoho z hi-tech odvětví uvedených v zákoně nebo do jiného odvětví zpracovatelského průmyslu za předpokladu, že přinejmenším 50 % ceny výrobní linky budou tvořit náklady na pořízení strojního zařízení uvedeného ve vládou schváleném seznamu vyspělého (hi-tech) strojního zařízení,
- investice musí být provedena do pořízení nového výrobního závodu nebo rozšíření či modernizace stávajícího závodu za účelem nové výroby nebo modernizace a rozšíření stávající výroby,
- investor musí investovat minimálně 350 mil. Kč, v oblastech s vysokou nezaměstnaností je tento požadavek snížen na 100 mil. Kč,
- investice nejméně 145 mil. Kč (50 mil. Kč v případě umístění investice v regionu s vysokou nezaměstnaností) musí být kryta z vlastního kapitálu,
- navrhovaná výroba musí vyhovovat všem legislativním požadavkům ČR na ochranu životního prostředí.

Celkový objem přímých zahraničních investic v ČR reprezentuje investice do zhruba 3 700 společností. Tato skupina zahrnuje všechny zahraniční investory na území ČR s výjimkou statisticky nevýznamných drobných podnikatelů. Přibližně polovina celkového objemu těchto investic je tvořena investicemi do 70 největších společností. Analýza teritoriálního původu zahraničních investic dokládá, že zahraniční kapitál téměř třetiny tuzemských společností se zahraniční majetkovou účastí pochází z Německa, následuje Rakousko a Nizozemí. V hodnotovém vyjádření zaujímají trvale největší podíl Nizozemí a Německo, odkud pochází více než 53 % investovaného kapitálu. Téměř 85 % celkového objemu přímých investic v ČR má původ v zemích EU. V posledních letech se zvyšuje zájem o investování v ČR především u japonských firem.

Graf.3: Příliv přímých zahraničních investic do ČR v letech 1990 – 2003 (mil. USD)

Zdroj: Přímé zahraniční investice 2002, ČNB, Praha.(převzato od Kunc, 2005)

Pokud jde o zájem zahraničních investorů o tuzemské podniky z hlediska jejich velikosti, do velkých podniků s více než 250 zaměstnanci je soustředěno cca 65 % z celkového objemu přímých investic. Do středních podniků s 51 – 250 zaměstnanci je alokováno 13 % objemu zahraničního kapitálu a na zbývajících cca 22 % se podílejí malé podniky do 50 zaměstnanců a společnosti nevykazující vlastní zaměstnance. Zahraniční vlastníci vykazují ve většině společností se zahraniční majetkovou účastí rozhodující vliv. Více než 65 % podniků je vlastněno zahraničním investorem stoprocentně a dalších 24% vykazuje více než padesátiprocentní podíl na základním kapitálu tuzemské společnosti (volně podle Toušek, V., Kunc, J., 2003).

V první polovině devadesátých let, tedy řadu let před zavedením pobídkového systému, směřovaly přímé zahraniční investice především do terciárního sektoru (atraktivní byly zejména telekomunikace a bankovníctví). Od roku 2000 však v přílivu zahraničních investic jednoznačně dominuje průmysl – rozhodující objem zahraničních investic v ČR má průmysl zpracovatelský. Zatímco na počátku transformačního období investice směřovaly především do průmyslu stavebních hmot a průmyslu potravinářského a tabákového, v současnosti jsou zahraniční investice orientovány zejména na elektrotechnický a automobilový průmysl (podobně také Toušek, V., 2003; Toušek, V., Kunc, J., 2003).

6. 2. Přímé zahraniční investice v ČR a Olomouckém kraji v roce 2006.

Pro analýzu přímých zahraničních investic byly využity databáze České národní banky, která sleduje jejich příliv od počátku roku 1990 a to až do úrovně obcí ČR. Investice lokalizované do období roku 2005 do jednotlivých krajů a okresů Olomouckého kraje přepočítané na jednoho obyvatele jsou součástí následujících tabulek.

Tab.20: Stav přímých zahraničních investic v krajích ČR k 31. 12. 2005. (v tis. Kč)

kraj	investice	obyvatelstvo	investice na 1 obyvatele
Hlavní město Praha	801 100 204	1170571	684,3
Středočeský kraj	159 697 528	1144071	139,5
Jihočeský kraj	56 947 624	625712	91,1
Plzeňský kraj	48 535 866	549618	88,3
Karlovarský kraj	16 040 296	304588	52,6
Ústecký kraj	61 917 740	822133	75,3
Liberecký kraj	46 116 259	427563	107,8
Královéhradecký kraj	24 511 297	547296	44,7
Pardubický kraj	36 014 415	505285	71,2
Kraj Vysočina	35 261 902	510114	69,1
Jihomoravský kraj	58 965 713	1130240	52,1
Olomoucký kraj	28 078 704	639423	43,9
Zlínský kraj	29 546 656	590706	50,0
Moravskoslezský kraj	88 829 782	1253257	70,8
celkem	1 491 563 988	10220577	145,9

Zdroj: Přímé zahraniční investice 2006, ČNB, vlastní výpočty.

Až 53,7% všech přímých zahraničních investic míří do Hlavního města Prahy, což je způsobeno situací, že zde však některé z podniků jen svá administrativní sídla. Průměrné hodnotě zahraničních investic převedených na jednoho obyvatele v České republice se v roce 2006 přibližoval nejvíce Středočeský a Liberecký kraj. Naopak nejvíce vzdálená republikovému průměru byla hodnota investic v Hlavním městě Praha, což je ale z velké míry dáno počtem obyvatel této územní jednotky. Nejnižší hodnota zahraničních investic na jednoho obyvatele byla v roce 2006 sledována v Olomouckém kraji a kraji Královéhradeckém. Rovněž absolutní hodnota zahraničních investic do obou těchto krajů v roce 2006 je ve srovnání s jinými kraji velmi nízká.

Tab.21: Stav přímých zahraničních investic v okresech Olomouckého kraje ČR k 31. 12. 2005.

(v tis. Kč)

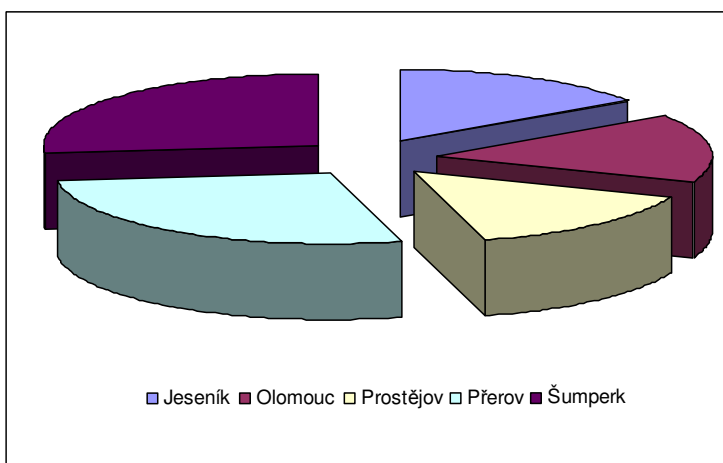
okres	investice	obyvatelstvo	investice na 1obyvatele
Jeseník	1 447 439	42014	34,4
Olomouc	7 576 911	228593	33,1
Prostějov	3 667 226	109367	33,5
Přerov	8 068 575	134181	60,1
Šumperk	7 318 553	125268	58,4
Olomoucký kraj	28 078 704	639423	43,9

Zdroj: Přímé zahraniční investice 2006, ČNB, vlastní výpočty.

V rámci Olomouckého kraje byly přímé zahraniční investice za rok 2006 poměrně nerovnoměrně rozmístěny. Nejvíce prostředků směřovalo do okresu Přerov, naopak nejmenší částka byla investována v okrese Jeseník. Vysoká suma investic byla lokalizována do okresu Olomouc, ale při převedení na jednoho obyvatele se oproti jiným okresům výrazně snížila. Tento jev je dán vysokým počtem obyvatel v okrese Olomouc. Výhodnější v tomto směru byla v roce 2006 situace v okresech Přerov a Šumperk, kde menší počet obyvatel naopak průměrnou částku investovanou na jednoho obyvatele podstatně zvýšil. Nejhorší situace je v okrese Jeseník, kde je poměrně nízký počet obyvatel a v roce 2006 do okresu směřovala velmi malá suma zahraničních investic. Ve srovnání s výše uvedenými údaji charakterizujícími podnikovou strukturu v okrese Jeseník, lze konstatovat, že se okres za zbytkem Olomouckého kraje výrazně zpožďuje ve vývoji.

Nejvíce přímých zahraničních investic na území Olomouckého kraje směřuje v současné době do odvětví elektrotechnického průmyslu, strojírenství a polygrafie. Příkladem velké zahraniční investice do elektrotechnického průmyslu je podnik na výrobu televizních obrazovek LG. Philips Displays ČR, s.r.o. v Hranicích, dosavadní největší zahraniční investice v kraji, který zahájil výrobu v roce 2001. (Portréty krajů, 2005) Jak již bylo výše zmíněno podnik se v současné době potýká s poklesem výroby z důvodu nedostatečné poptávky po jejich výrobcích.

Graf.4: Přímé zahraniční investice na 1 obyvatele v okresech Olomouckého kraje v roce 2006.

Zdroj: Přímé zahraniční investice 2006, ČNB, vlastní výpočty.

Olomoucký kraj je i přes své špatné postavení v problematice příjmu zahraničních investic poměrně vítaným a osvědčeným prostorem pro jejich realizaci. Je to především díky odvětvové diverzifikovanosti průmyslu, který zahrnuje firmy tradiční i nové, českých i zahraničních vlastníků. Jak vyplynulo z průzkumu podnikatelského prostředí, největší problémy rozvoje podniků přestávají být spojeny s financováním, ale naopak roste význam „lidského faktoru“ (dostupnost a cena kvalifikované pracovní síly), přestože je v regionu relativně vysoká nezaměstnanost a mzdy jsou spíše průměrné. Vedle kvality pracovní síly a tradice průmyslové výroby je pro nové investory důležitým faktorem dostupnost budov a zainventovaných pozemků. Olomoucký kraj sice dosáhl v minulém období významných úspěchů v oblasti lákání přímých zahraničních investic, což se promítlo ve zvýšené výkonnosti a konkurenceschopnosti místní ekonomiky. Nadále však platí mírné problémy s nedostatkem připravených rozvojových ploch, které se již objevují v nižší očekávané investiční aktivitě místních podniků a omezení schopnosti lokalizovat nové vnější investice.

6. 3. Konkrétní případy investic na „zelené louce“– rozvojové zóny v Olomouci, významné realizované investice v Olomouckém kraji.

Rozvojová plocha Železniční

Lokalita se nachází ve stávající průmyslové zóně v blízkosti silnice I/46 Olomouc-Šternberk a plánované východní větve dálničního obchvatu města. Je plně vybavena inženýrskými sítěmi a na jejím okraji je železniční vlečka. Celková výměra pozemků určených k zástavbě je 15 ha. Součástí lokality je i průmyslová hala s užitnou plochou 12 500m².

Obr.19: Rozvojová plocha Železniční.

Průmyslová zóna – Pavelkova

V lokalitě o rozloze 10,5 ha město vykoupilo 2,6 ha pozemků v hodnotě 18,2 mil. Kč a investovalo do světelné signalizace křižovatky 3,9 mil. Kč. V současné době je průmyslová zóna zcela obsazena.

Obr.20: Průmyslová zóna Pavelkova.

Průmyslové podniky v zóně Pavelkova:

Timken Česká republika s.r.o. je společnost zabývající se výrobou jehličkových ložisek pro automobilový průmysl. Tato součást amerického koncernu Tomkem zahájila stavbu svého závodu na podzim roku 2001 a v současné době zaměstnává na 500 pracovníků.

Mafra a.s. je česko-německá firma, jejíž výrobní program spočívá v tisku moravských deníků-hlavně MF Dnes. V tiskárně pracuje 83 zaměstnanců a její stavba začala rovněž v roce 2001.

SIWE a.s. rakouská společnost, zabývající se výrobou nástrojů pro zpracování kovových materiálů a forem pro zpracování plastových hmot je součástí zóny Pavelkova už od roku 1998 a zaměstnává 74 pracovníků.

Průmyslová zóna - Keplerova

V letech 1999-2000 město v lokalitě o rozloze 17 ha vybudovalo technickou infrastrukturu v hodnotě 30 mil. Kč s využitím státní dotace na podporu průmyslových zón ve výši 14,4 mil.Kč. V roce 2002 se tato zóna umístila na 3. místě v soutěži „Průmyslová zóna roku 2001“. V současné době je průmyslová zóna téměř zcela obsazena.

Průmyslové podniky v zóně Keplerova:

Onamba s.r.o. je součástí velké japonské firma Onamba Co., Ltd., jejíž výrobní program je zaměřen na výrobu kabelových svazků pro elektrotechnický průmysl. Výstavba haly započala v zimě roku 2001 a v současné době zde pracuje asi 200 pracovníků.

Senior Automotive Czech s.r.o. je součástí britské společnosti Senior Flexonics Inc. Podnik vyrábí hliníkové hadice pro automobilový průmysl a zaměstnává na 200 pracovníků.

M.L.S. Holice s.r.o. je majetkem francouzské společnosti Leroy Somer SA je součástí nadnárodního koncernu Emerson Electric Co. Ve firmě pracuje v současné době přibližně 250 zaměstnanců.

Fardis CZ je dceřinná společnost belgické firmy Fardis NV a zabývá se výrobou obalových materiálů z polyetylénu. Podnik sídlí v zóně od jara roku 2000 a poskytuje zaměstnání 22 lidem.

Průmyslová zóna – Šlechtitelů

Statutární město Olomouc připravilo minulých letech společně s Univerzitou Palackého projekt průmyslové zóny Šlechtitelů a podnikatelského inkubátoru, který byl úspěšně přijat do programu EU Phare 2003, s jehož finanční podporou bude postupně realizován. Záměrem projektu je vybavení lokality o velikosti 16,8 ha technickou infrastrukturou a výstavba objektu podnikatelského inkubátoru. Následně je předpokládána možnost odkoupení pozemků vybranými investory za zvýhodněnou cenu. Při výběru žadatelů jsou preferovány především výrobní firmy z oblasti zpracovatelského průmyslu a počet nově vytvořených pracovních míst. Výběr firem schvaluje Rada města Olomouce. (www.olomouc.eu)

Stručný přehled ostatních významných investic na „zelené louce“ v Olomouckém kraji.

Okres Olomouc

<u>Název:</u>	<u>Lokalizace:</u>	<u>Odvětví průmyslu:</u>	<u>Zahraniční kapitál:</u>
Invensys Appliance Controls	Šternberk	elektrotechnický	Velká Británie
IRCR Manufacturing	Uničov	strojírenský	Nizozemsko
Miele technika	Uničov	elektrotechnický	Německo
RAF Armatury	Olomouc	strojírenský	Itálie
Smurfit Kappa	Olomouc	papírenský	Nizozemsko
Thona	Uničov	gumárenský	Belgie

Okres Prostějov

DOCO International	Prostějov	zpracovatelský	Nizozemsko
Kendrion Binder Magnety	Prostějov	elektrotechnický	Německo
Mubea-HZP	Prostějov	strojírenský	Švýcarsko
Toray Textiles C. Europe	Prostějov	oděvní	Japonsko

Okres Přerov

BBA Hranice	Běloutín	strojírenský	Nizozemsko
Olympus Service F.C.	Přerov	elektrotechnický	Německo
L.G. Philips Displays ČR Korea	Hranice	elektrotechnický	Nizozemsko,

Okres Šumperk

Ceram Tec CZ	Šumperk	keramický	Německo
Hella Autotechnik	Mohelnice	elektrotechnický	Německo
Siemens Elektromotory	Mohelnice	elektrotechnický	Německo

Okres Jeseník

Omya	Vápenná	těžba	Rakousko
------	---------	-------	----------

(zdroj:www.kr-olomoucky.cz)

7. Závěr

Předložená diplomová práce si kladla za cíl provedení komparační neboli srovnávací analýzu odvětvové struktury průmyslové výroby na úrovni Olomouckého kraje na počátku transformačního období a v současnosti.. Získané podklady pro analýzu byly pro srovnatelnost zpracovány do tabulkových výstupů, zařazených v textu práce. Tabulkami zobrazované jevy průběhu transformace byly v textu dále popsány a vysvětleny. Grafickým výstupem diplomové práce je dvojice map zobrazující odvětvovou strukturu na území Olomouckého kraje v obou popisovaných rocích (1989 a 2001). Pro celkový obraz vývoje situace porevoluční transformace průmyslu ve sledovaném regionu bylo potřeba věnovat pozornost i situaci na celorepublikové úrovni.

Po roce 1989 došlo v České republice v souvislosti s politickými a společenskými událostmi k řadě důležitých změn, které měly vliv také na celkovou organizaci hospodářství, průmysl nevyjímaje. Jde o tzv. transformační období, které lze dělit do několika etap. Období devadesátých let bylo nejen v České republice specifickým obdobím přechodu od systému centrálně plánované ekonomiky k ekonomice tržní, kdy starý systém přestal ve velmi krátkém časovém prostoru působit a nový systém se teprve utvářel. Došlo k radikálním systémovým změnám (privatizace, liberalizace cen a vnějších ekonomických vztahů), začaly se vytvářet předpoklady pro fungování tržního mechanismu a uskutečnily se velké organizační a strukturální změny našeho hospodářství. Zatímco některé reformy mohly být uskutečněny v poměrně krátkém čase, jiné se ukázaly podstatně složitějšími, než se původně očekávalo a jejich efekt se projeví až za řadu let. Týká se to především privatizace a s ní spojené restrukturalizace podniků.

Území Olomouckého kraje mělo v předrevolučním období poměrně širokou průmyslovou základnu, zaměřenou na průmysl potravinářský, strojírenský, elektrotechnický a oděvní. Lokalizace jednotlivých odvětví byla dána především fyzicko-geografickou polohou území a také specifickým historickým vývojem sledovaných jednotek. Většina podniků měla dílčí závody nebo byla sama součástí koncernu či výrobní hospodářské jednotky. Celkově se, stejně jako na celém území státu vyznačovala centrálně podporovaná odvětví poměrně velkou přezaměstnaností. Po roce 1989 se v Olomouckém kraji výrazně snížil celkový počet zaměstnanců

v průmyslu, což bylo dáno přechodem části pracovníků do sektoru služeb. V tomto případě šlo o mezisektorové přerozdělení pracovních sil. Oproti předrevolučnímu období se v době transformace na území Olomouckého kraje však změnila i odvětvová struktura průmyslu, jako celku či jednotlivých průmyslových odvětví. Potravinářství si udrželo na Olomoucku svou vedoucí pozici danou nejvyšším koeficientem specializace. Tento narostl téměř do stejné výše, paradoxně v agregovaném odvětví textilního, oděvního a kožedělného průmyslu, které v rámci české ekonomiky se trvale řadí mezi odvětví útlumová. Nárůst koeficientu specializace byl ovlivněn především vysokou zaměstnaností a poměrně nevýznamným uvolňováním přebytečných pracovníků v největším průmyslovém podniku kraje - OP Prostějov. Vysoký index specializace zůstal zachován také v průmyslu elektrotechnickém.

Propad výroby i zaměstnanosti ve strojírenském průmyslu však nebyl ve skutečnosti až tak vysoký, jak signalizují indexy specializace v letech 1989 a 2001, neboť některé osamostatněné provozy, které dříve byly součástí strojírenských podniků se nyní řadí do hutního a kovodělného průmyslu. Z hlediska odvětvové struktury průmyslu v celé ČR má Olomoucko nadále méně významné zastoupení v chemickém a ostatním zpracovatelském průmyslu. Samozřejmě mimo zpracovatelský průmysl velmi nízkým zastoupení v Olomouckém kraji se prezentuje těžba surovin.

Do změn v struktuře průmyslu ve sledovaném území zasáhly významně také přímé zahraniční investice. O skutečném vlivu přímých zahraničních investic na ekonomiku celé ČR i regionů se dá začít hovořit až od roku 1998. V této době přehodnotila vláda ČR svůj poměrně negativistický postoj k investicím a zavedla systém investičních pobídek pro zahraniční i tuzemské investory, který svým nastavením zahraniční investory jednoznačně upřednostňuje. Pobídkový systém byl několikrát doplněn a rozšířen a v roce 2000 také uzákoněn.

Olomoucký kraj láká v současné době stále více nových investorů svou strategickou polohou a snadnou dopravní dostupností v rámci ČR a lze předpokládat, že v brzké době ztratí své nelichotivé postavení v souboru krajů u ukazatele „Přímé zahraniční na jednoho obyvatele“. Krajský úřad i samosprávy obcí se snaží připravovat pro investory nové, na investice připravené plochy, a to jak v městě Olomouci, tak i na periferiích regionu. Rostoucí příliv přímých zahraničních investic na území kraje podporuje

dostupnost levné a kvalitní pracovní síly, která má ale oproti celorepublikovému průměru nižší mzdové náklady. Tento trend umocňuje i fakt, že v Olomouckém kraji je dlouhodobě vyšší míra nezaměstnanosti oproti hodnotě v ČR. Podle všech předpokladů zůstane ale většina pracovních míst vytvářených zahraničními investory v ČR v blízké budoucnosti zaměřena stále spíše na montážní práce, což však jejich význam rozhodně nesnižuje.

V souladu se Strategickým plánem rozvoje města Olomouce a mikroregionu Olomoucko se pověřené orgány kraje neustále snaží dodržovat plánem stanovené záměry vedoucí k úspěšnému rozvoji průmyslu ve sledovaném území. Kromě přípravy rozvojových a průmyslových ploch je v současné době cílem Olomouckého kraje vybudování kontaktního centra pro investory, výstavba spekulativních průmyslových hal k pronájmu a rozvoj technologicko-průmyslového centra spolu s podnikatelským inkubátorem. K výraznému pokroku došlo v posledně jmenovaném projektu, který byl zrealizován v lokalitě Šlechtitelů za spolupráce Olomouckého kraje a Univerzity Palackého v Olomouci.

8. Summary

Graduation theses describes transformation industry in region of Olomouc after a year 1989. Season of changes after a year 1989 with call transformation period. Used method is comparative data anylysis years 1989 and 2001. Thesis describes so transformation industry in Czech republic and history and development companies in region of Olomouc. Data about industry are ordered in tabular and graph. Thesis explains so problem external investment and industrial zones and marginally deal with fall transformation on employment market. Result of work is two maps manufacturing industry in region of Olomouc.

9. Seznam použité literatury

- BLINKA, F.(2002):** Z minulosti našeho podhůří. Olomouc. 166 s.
- CARTER, F., W. (2000):** The Role of Foreign Direct Investment in the Czech Republic During the 1990's. Moravian Geographical Reports, 8, No. 1, Institut of Geonics, Czech Academy of Sciencis, Brno, p. 2-16.
- DOBEŠOVÁ, D. a kolektiv autorů (2003):** The Transformation of the Czech Economy. ESF MU, Brno, 192 p.
- DOKOUPIL, J., WILAM, P. (1999):** Průmysl. In: Jeřábek, M. (ed.): Geografická analýza pohraničí České republiky, SoÚ AV ČR, Ústí nad Labem, s. 102-109.
- GRABHER, G. (1994):** The disembedded regional economy: the transformation of east German industrial complexes into western exclaves. In: Amin, A., Thrift, N. (eds.): Globalization, institutions and regional development in Europe, O. U. P. Oxford, p. 177-196.
- HOLEČEK, M. a kol.(1994):** Česká republika. Česká geografická společnost, Praha, 63s.
- HOLEČEK, M. a kol.(2003):** Zeměpis České republiky. Česká geografická společnost, Praha, 96 s.
- IVANIČKA, K. (1958):** Predmet, metody a vývinové smery geografie priemyslu. Geografický časopis X, č. 1, s. 27-40.
- IVANIČKA, K. (1961):** Geografia priemyslu Hornej Nitry. Acta Geologica et Geographica Universitatis Comenianae, Geographica, č. 2, SPN, Bratislava, 159 s.
- IVANIČKA, K. (1964):** Proces industrializácie Slovenska. Geografický časopis XVI, č. 2, s. 215-227.
- KOPAČKA, L. (1994):** Industry in the Transition of Czech Society and Economy. GeoJournal, 32, No. 3, p. 207-214.
- KOPAČKA, L. (1996):** Strukturální změny ekonomiky se zvláštním zřetelem k průmyslu. In: Hampl, M. a kol.: Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. PřF UK, s. 219-237.
- KRAJÍČEK, L. (1995b):** Surovinová základna České republiky a její využívání po roce 1989. In: Gardavský, V. (ed.): Otázky geografie, 3, s. 44-54.
- RŮŽIČKOVÁ, L.(2006):** Potravinářský průmysl na Olomoucku: historie a současnost. Diplomová práce, PřF UP, Olomouc, 97s.
- KUNC, J. (2005):** Transformace českého průmyslu po roce 1989 – vliv přímých zahraničních investic. Disertační práce, PřF MU, Brno, 169 s.
- SPĚVÁČEK, V. a kol. (2002):** Transformace české ekonomiky (politické, ekonomické a sociální aspekty). Linde, Praha, 525 s.
- SZCZYRBA, Z. (1994):** Geografická analýza výsledků 1. vlny kupónové privatizace v České republice. [Diplomová práce]. Brno : PřF MU, 61 s.
- TONEV, P., TOUŠEK, V. (2002):** Přímé zahraniční investice a regionální rozvoj. In: Sborník referátů z V. mezinárodního kolokvia o regionálních vědách, ESF MU Brno, Pavlov, s. 301-316.
- TOUŠEK, V. (2003):** Geografické aspekty transformace českého průmyslu po roce 1989. Habilitační práce, Geografický ústav, PřF MU, Brno, 116 s.

TOUŠEK, V., VANČURA, M. (1999): Geografické aspekty transformace českého průmyslu. Rozvojový projekt FRVŠ č. B 427/1999, Závěrečná zpráva, Katedra geografie PřF MU, Brno, 27 s.

TOUŠEK, V., SMOLOVÁ, I., FŇUKAL, M. a kol (2005): Česká republika – Portréty krajů. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Praha. 136 s.

TOUŠEK, V., VANČURA, M. (1996a): Aktuální problémy ČR – I.díl. Průmysl – 1.část. Skripta, Scholaforum, Ostrava, 28 s.

UHLÍŘ, D. (1998): Internationalization and Institutional and Regional Change: Restructuring Post-communist Networks in the Region of Lanškroun, Czech Republic. *Regional Studies*, 32, No. 7, p. 673-690.

VANČURA, M. (2002): Transformace průmyslové výroby v České republice v 90. letech. Disertační práce, PřF MU, Brno, 160 s.

VANČURA, M. (2002): Geografické aspekty transformace průmyslové výroby v ČR po roce 1989 (na příkladě potravinářského průmyslu). Disertační práce, PřF MU, Brno, 125 s.

VITURKA, M. (2000): Zahraniční investice a strategie regionálního rozvoje. ESF MU, Brno, 81 s.

VITURKA, M. (2000a): Vybrané aspekty lokalizace zahraničních investic v České republice. In: Sborník referátů z II. mezinárodního kolokvia o regionálních vědách. ESF MU, Brno, s. 67-76.

Analýza SWOT (2005). Komise pro strategický rozvoj města Olomouce a mikroregionu Olomoucko. Olomouc. 6s.

Prameny a elektronické zdroje:

Průzkum podnikatelského prostředí (2005). Komise pro strategický rozvoj města Olomouce a mikroregionu Olomoucko. Olomouc. 8s.

Pracovníci a mzdové fondy socialistického sektoru národního hospodářství v krajích a okresech podle odvětví národního hospodářství v ČSR za rok 1989. ČSÚ.1990.

Statistická ročenka České a Slovenské federativní republiky 1990. Státní nakladatelství technické literatury. ČSÚ.740s.

Strategický plán rozvoje města Olomouce a mikroregionu Olomoucko (2005). Komise pro strategický rozvoj města Olomouce a mikroregionu Olomoucko. Olomouc. 14s.

<http://splhej.wz.cz/referat/zemepis/44/Olomouc/>

<http://www.czso.cz>

<http://www.gala.cz>

<http://www.hbi.cz>

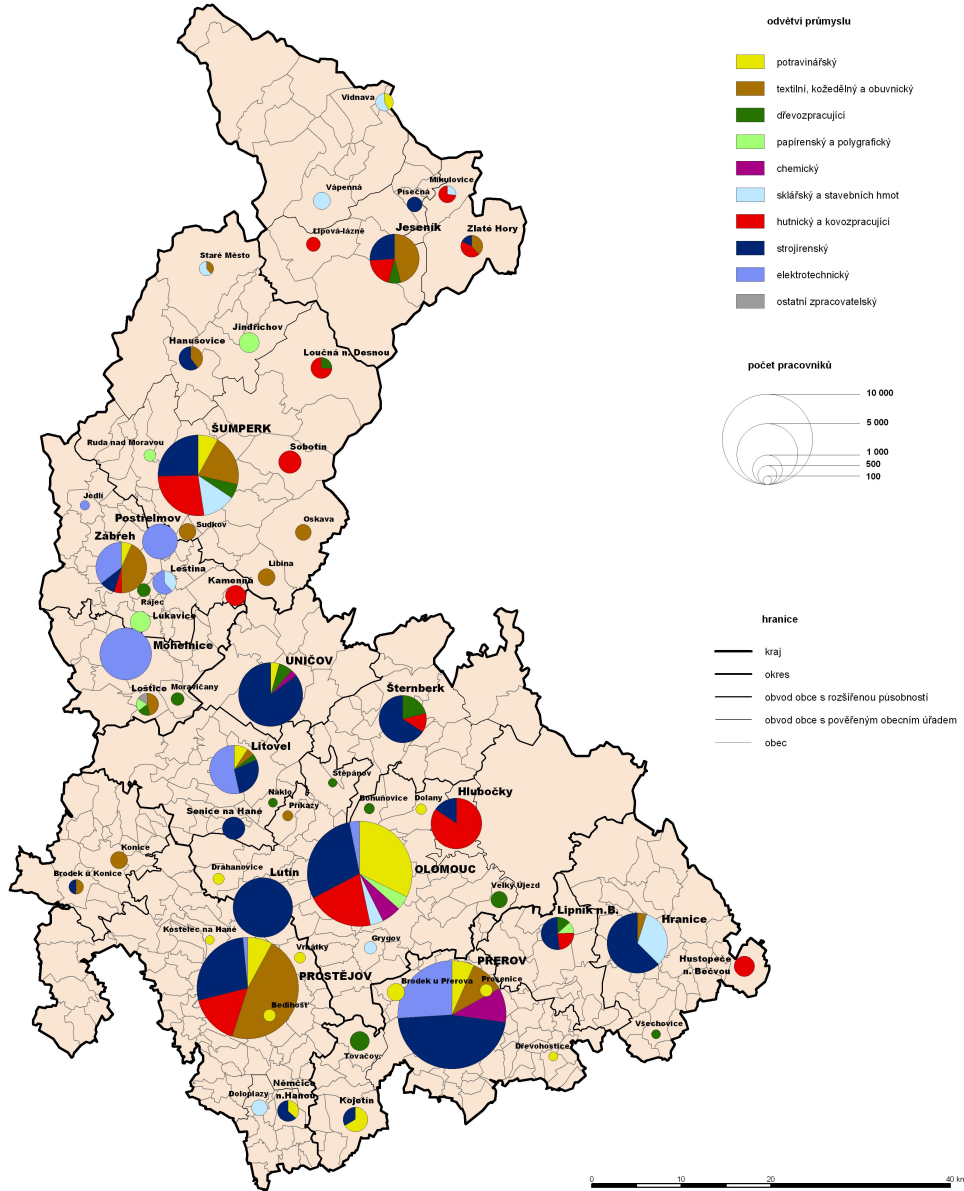
<http://www.info.mfcr.cz/ares/ares.html>

<http://www.kazeto.cz>
<http://www.kr-olomoucky.cz>
<http://www.leroy-somer.com>
<http://www.lgphilips-displays.com/czech/corpinfo/profile.htm>
<http://www.mohelnice.cz>
<http://www.mpo.cz>
<http://www.mestopv.cz>
<http://www.meopta.com>
<http://www.mep.cz>
<http://www.moraaerospace.cz>
<http://www.nestle.cz>
<http://www.obce.cz>
<http://www.olomoucko.cz>
<http://www.op-profashion.cz>
<http://www.olpa.cz>
<http://www.omya.cz>
<http://www.parsnova.cz>
<http://www.precheza.cz>
<http://www.profit.cz/clanek.php?iArt=2880&iSec=7>
<http://www.risy.cz>
<http://www.rosmus.cz/texty/tovarny-firmy.html>
<http://www.sigma.cz>
<http://www.siemens.com>
<http://www.sternberk.eu>
<http://www.sumperk.cz>
<http://www.toray.cz>
<http://www.trade.cz>
<http://www.unex.cz>
<http://www.vitejte.cz/objekt.php?j=cz&oid=1946>
<http://www.vop.cz>
<http://www.vtpup.cz>

Přílohy

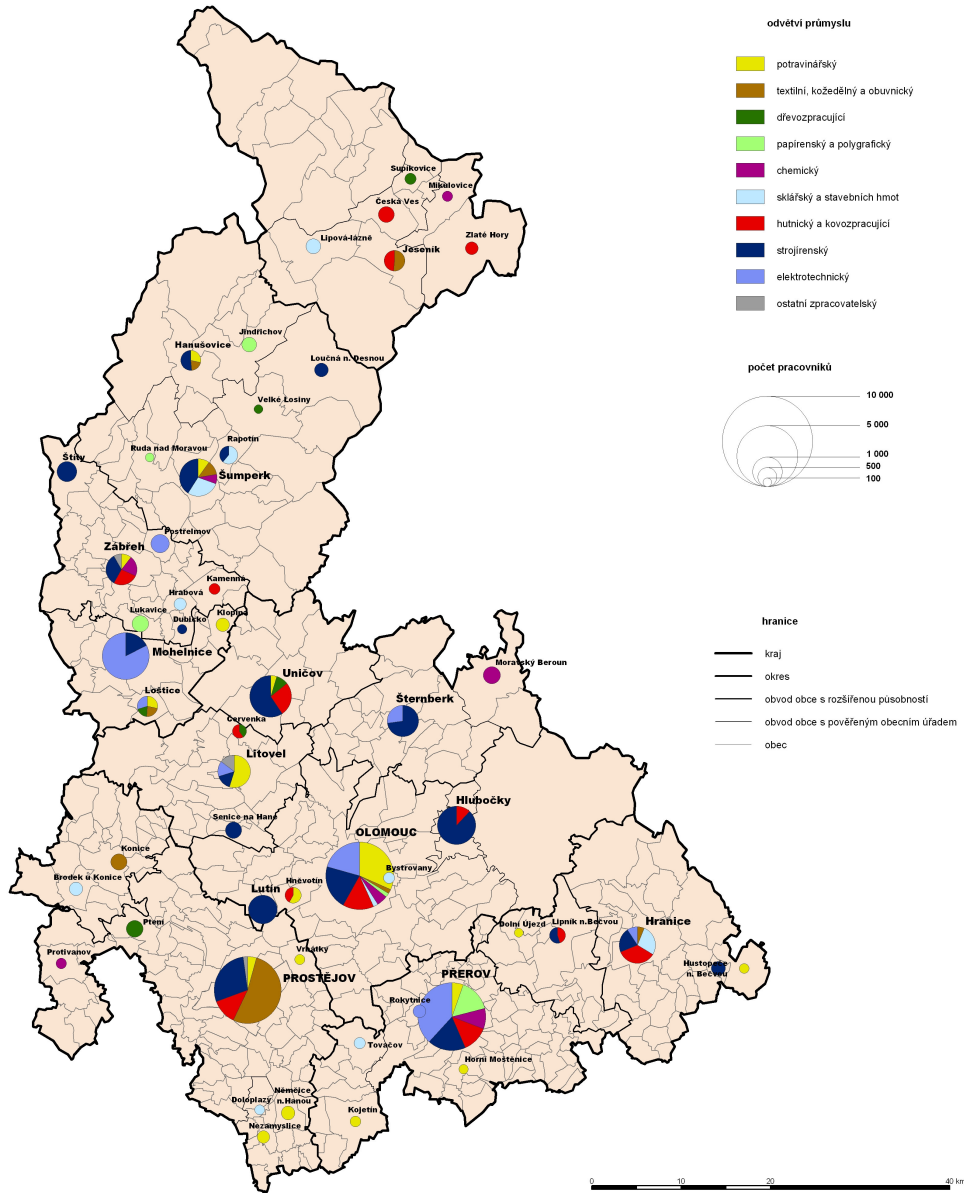
1. Zpracovatelský průmysl v Olomouckém kraji k 31.12. 1989
2. Zpracovatelský průmysl v Olomouckém kraji k 31.12. 2005

Zpracovatelský průmysl v Olomouckém kraji v roce k 31.12.1989

pramen: Databáze ekonomických ukazatelů za průmyslové provozovny, ČSÚ, 1990
 Vypracovala: Michaela Svozilová, 2007

Zpracovatelský průmysl v Olomouckém kraji k 31.12.2005

0 10 20 40 km

pramen: Centrum pro regionální rozvoj MJ, Brno, 2007
 Vypracovala: Michaela Svozilová, 2007